

יז) תוס' ד"ה או ארבעים זהובים, בתוה"ד, ויש לומר דסבר וכו' דאין צריך לברך אכסא דברכתא. הקשה הש"ך (חו"מ שפב סק"ג), דאי הכי אמאי נקרא כוס של ברכה, דדוחק לומר דהיינו משום שברכו עליו ברכת המזון, ועוד, תיקשי אמאן דאמר מברכים, דהכא מוכח דרבי סבר דאין מברכים. והביא, **דרבינו ירוחם** (ספר אדם נתיב טו ח"ד) תירץ, שלא מנו בברכות ברכת המזון אלא השלוש ברכות דהווי מדאורייתא, וברכה רביעית היא ברכת בורא פרי הגפן דכוס, אבל ברכת הטוב והמטיב דמדרבנן לא מנו. וביאר הש"ך, והיינו אליבא דהיום של שלמה בבבא קמא (צא:), דאמר, דהא דחייב עשרה זהובים אינו אלא במצווה דאורייתא, אבל חוטף מצוה דרבנן לא. והקשה הקצות החושן (סימן שפב סק"א), הא בורא פרי הגפן נמי דרבנן. ותירץ, דהיכא אינו משלם אדרבנן דווקא אמעשה מצוה דרבנן, אבל על ברכה משלם אף דהיא דרבנן, כדמוכח הכא, דברכת הכיסוי היא דרבנן ומשלם. אלא דהקשה על עיקר הסברא, כיון דברכה לא מפלגינן בין דאורייתא לדרבנן, אמאי במצוה נפילוג. [אמנם לדברי הפני יהושע בברכות (יב. ד"ה תוספות ד"ה לא) יש ליישב, דכתב, דכיון דמסקינן ברכה ראשונה סברא היא, דאסור לו לאדם ליהנות מעולם הזה בלא ברכה, ברכת היין דאורייתא, וכן משמעות הגרע"א בגליון הש"ס שם].

יח) גמ', יתיב רבי תלת תעניתא. ביאר בחידושי הריטב"א, דהיינו משום שרבי היה גדול ישראל והוא אינו יכול לומר להם אלא דברי דחיות כענין "ענה כסיל כאולתו" (משלי כ"ו), והם יהיו סבורים שאינו מנצחם כהוגן, ויהיה חלול התורה. ודבריו מובנים על פי מה שביאר המלבי"ם (שם) תענהו על אופן שלא ידמה לו שהוא חכם אחר שלא מצאת מענה, ועל אופן זה תענהו בדברים קלים, כי עיקר הכונה להראות שהוא כסיל, ולא תענהו בדברים חריפים להראות חכמתך, [או לפי הריטב"א בדברי תורה]. אמנם התוספות הרא"ש ביאר, לפי שהיה גדול ונשיא בישראל והיו הכל מתאספים כשמתווכחים, היה חלול השם וגנאי אם ינצחיהו, ועל כן ביקש סיעתא דשמיא שיצליח.

יט) גמ', מאי שנא מהשבת אבידה דאמר קרא השב ואפילו מאה פעמים. הקשה בחידושי הגרע"א, דלא דמי, דהתם כל פעם שנאבד הוויא אבידה חדשה, אבל הכא "ושפך וכיסה" כתיב, ומהיכי תיתי דאחר שחיטה אחת יתחייב לכסות כמה פעמים. ותירץ הקובץ ענינים, דהכא לא בעינן למילף אלא דמשמעות הקרא היינו מאה פעמים.

דף פז ע"ב

כ) מתני', דם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות. לעיל (פג:.) מוקמינן, דגריר ומכסי ליה דליהוי מכוסה בעפר אף מלמטה. וביאר בחידושי הרשב"א (שם), דמדקתני חייב לכסות ולא נותן עליו עפר, משמע דכיסוי דהכא הוי ככיסוי דעלמא דמכסה אף מלמטה, והיינו על ידי דגריר ליה, וכן כתב בתורת הבית (בית א שער ה). ומשמע מסתימת דבריו, דאף ניתז בעי גרירה. אמנם הרא"ה בבדק הבית (שם) כתב דדוקא דם שעל הסכין בעי גרירה, כיון דסופו ליטלו משם, אבל בניתו לא בעי גרירה. וכן כתבו התוס' לעיל (פג:.) ד"ה שחט, ולעיל (פד.) ד"ה יצא. ובנימוקי הגרי"ב (על המהרש"א לעיל דף פד.) דייק מרש"י (פג:.) ד"ה דם הניתז, דפירש דדם הסכין לא מכסה אלא אם כן גוררו תחילה מעל הסכין, ולא כתב לדיוקא דהרשב"א, מוכח דסבר כהרא"ה. וכן דייק מדברי הרא"ש הרי"ף והרמב"ם דמייתו לדין גרירה גבי סכין ולא גבי ניתו.

כא) רש"י ד"ה או בדם, בדם היקז של חיה. ביאר הרש"ש, דנראה דהיינו בדם חיה ועוף, וחיה מלשון חיות, כלומר שהם חיים כגון דם מכה או הקזה. אמנם הרמב"ם (בפירוש המשניות פ"ו מ"ה) ביאר, דהיינו חיה טמאה. והקשה הרש"ש, דלפירושו העיקר חסר מן הספר, ועוד, דלשיטתו אמאי נקטו חיה טפי מעוף. ותירץ, דשיגרא דלישנא דמתניתין דזבחים (עז:.) נקט הכא.

כב) רש"י ד"ה דם הניתז, חוץ לגומא. הקשה השושנים לדוד, (הובא בהגהות על המשניות), מה ענין גומא אצל שחיטה, הא תנינא לעיל (מא.) אין שוחטין לתוך גומא. ובמאירי ביאר, דניתו היינו על הקרקע חוץ לעפר המוכן, או על הכותל.

כג) גמ', נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל. במנחות (כב.) יליף רבי יהודה להא דאין דם מבטל דם מקרא (ויקרא פט"ז פ"ח) ד"ולקח מדם הפר ומדם

במצוה כשאמר לו האב למול. ובתשובות הרא"ש (כלל י"ב סימן ג') כתב, דאף בהקנה האב המצוה לאחר לא זכה בה, דקנין דברים הוא.

יג) גמ', שם. עיין באות הקודמת. הקשה המערני יו"ט (סימן ח' ס"ק ה'), לדברי רבינו תם בדמילה פטור החוטף משום דיכל הראשון לענות אמן, אמאי חייב רבן גמליאל אותו שחטף הכיסוי מחבירו, הא יכול היה לענות אמן על הברכה והווי ליה כמברך ומקיים המצוה. ותירץ, דדוקא מילה דנעשית ברבים כמו שכתב הטור (יו"ד סימן רסה) ודאי יאמר הברכה בקול רם ושייכא האי סברא, אבל בכיסוי דהדרך לברך בלחש לא היה יכול לענות אמן, ועיין אות יג.

יד) גמ', שם. כתב הש"ך (סימן שפ"ב סק"ד), דמדברי הרא"ש (סימן ח' הובא לעיל אות ט') מוכח, דמי שירדע למול ימול בעצמו, ולא יכבד אחר למול בנו, ואי מכבד ביטל מצות עשה דמילה. וכן הביא הדרב"י משה (יורה דעה רסד סק"ג) בשם האור זרוע. והקשה, אמאי לא נימא שלוחו של אדם כמותו. ובקצות החושן (חושן משפט סימן שפב סק"ב) ביאר דהוכחת הש"ך, דאי נימא דחשיב שלוחו והאב מקיים בכך מצוותו, אמאי פטר רבינו תם את החוטף מלשלם, דבשלמא אינו חייב לשליח, כיון דהמצוה לאו דיליה, אבל לאב ישלם, כיוון שאם השליח היה מקיים המצוה "דשלוחו כמותו", אלא מוכח, דממילא לא יקיים מצותו ולהכי פטור מלשלם לו. ומה שהקשה הרמ"א דקיימא לן בכל התורה "שלוחו של אדם כמותו", תירץ, דהכא הויא מצוה שבגופו כסוכה לולב וציצית דלא שייכא בהו שליחות, אלא דהקשה, דלסברת הרמ"א דגבי מילה נמי שייך "שלוחו של אדם כמותו", איך כתב כהרא"ש דפטר החוטף מלשלם, הא הפסיד מצוות האב. ותירץ, דצריך לומר דסבר דכיון דהאב עצמו לא רצה למול כל מי שימול הווי שלוחו.

יב) גמ', איבעיא להו שכר מצוה או שכר ברכה כו'. [ונפשט דהוי שכר ברכה מהא דברכת המזון שוה מ' זהובים]. כתב הר"ן (דף כט. מדפי הרי"ף), דהוא הדין דעל מצוה בלא ברכה משלם עשרה זהובים, כדפסק רבן גמליאל בבבא קמא (צא:), דשור המזיק שעומד להריגה וקדם אחר והרגו משלם לבעלים עשרה זהובים, והתם ליכא ברכה. והקשה ברבנו חמודות (על הרא"ש סימן ח' סק"ה), אם כן ישלם בכיסוי עשרים זהובים עשרה על המצוה ועשרה על הכיסוי. ותירץ הש"ך (חו"מ שפ"ב סק"ג), דכיון דאי אפשר לברכה בלא מצוה אין משלם על המצוה.

יג) גמ', למאי נפקא מינה לברכת המזון. הקשה בחידושי הגרע"א, מאי הפסד שייך בזה, הא אי ליכא זימון, כל אחד מברך לעצמו ולא הפסידו כלום, ואי איכא זימון ומוציא אחד את השאר, כיון דיצא משום שומע כעונה אי ענה אמן הוי כמברך עצמו, ואי דלא ענה אמן איהו דאפסיד אנפשיה. ואף אי נימא דשומע לא הוי כמברך לגמרי, הא בידו לברך עם המזמן כדאיתא בשלחן ערוך (או"ח סימן קפ"ז ס"ז), דנכון שכל המסובים יברכו עם המזמן בלחש.

יד) רש"י ד"ה ארבעים זהובים, בסוה"ד, שענה אחריהם אמן. ביאר המערני יו"ט (על הרא"ש סימן ח' סק"ג), דהוקשה לרש"י, הא עם ברכת הזימון הוי ה' ברכות. ולהכי כתב, דלא חשיבא ברכה אלא זו שעונים אחריה אמן, לאפוקי ברכת הזימון.

טו) גמ', כוס של ברכה אתה שותה. כתב התוספות הרא"ש, דרצה לסלקו קודם שמברכים, כדי שלא ישתתף עמהם בברכה. וכן כתב בחידושי הריטב"א, דשאלו אי רוצה להשאר עד אחר ברכת המזון וישמע הברכות ויענה אמן דחשיב כמברך, או ליטול ארבעים זהובים ולהסתלק קודם ברכת המזון דלא רצה שיוזכה בשכר הברכות, כיון דהווי מין.

טז) תוס' ד"ה וחייבו, ולא היה וכו', בתוה"ד, ומיהו לא דיינינן השתא וכו' ואחד שעמד וכו'. אמנם תוס' בבבא קמא (צא:.) ד"ה וחייבו פליגי, דכתבו מעשה באחד שקראו לו שליח ציבור לעלות לתורה ובא אחר וקרא, ופסק רבינו תם שיתן לו תרנגולת לשחוט תחת אותם שתי ברכות התורה. ונלכאורה מה שייך תשלומין לענין ברכת התורה הא אין קריאת התורה מצווה המוטלת על מי שנקרא לעלות, אלא שאם יקרא יקיים מצווה, ומהיכי תיתי שהחוטף יתחייב לשלם. אמנם לפי מה שביאר החתם סופר (הובא לעיל באות ו') דהחוטף חייב משום צער, אם כן הכא נמי צריך לפצותו כיוון שנצטער, ומשום הכי נמי מהני כשנותן לו לשחוט עוף דהשתא זכה על ידו לקיים מצוה ולברך].

הדרך היומית

מסכת הולין דף פז - דף פח

כב אלול - כג אלול התשע"א

(מכשירין סימן ט' סק"ד) כתב, דהרמב"ם פליג ולדידיה הא דאמרינן הכא שרץ היינו אדם שנגע בשרץ, אבל משקה שרץ אינו מטמא כלל ולהכי לא הזכיר שרץ בהלכותיו. ועיין אות ג' וה'.

ג) **גמ'**, לא בדילי אינשי מיניה גזרו ביה רבנן וכו'. כתב החוסן ישועות, דאף דמשקה דשרץ בדילי מיניה טפי ממשקה דזב, מכל מקום כיון דלא בדילי מיניה כמשקה המת גזרו בו. [אמנם לכאורה מהטעם שפירש רש"י ד"ה זב, דלא בדילי מזב, משמע דדוקא דומיא דידיה גזרינן].

ד) **גמ'**, מאי לאו קלין שרץ חמורין מת. הקשה המהרש"א לעיל (פז:), לתירוץ תוס' לעיל (פז:): ד"ה כל, דמשקה המת הטהור היינו דוקא בשיצאו דרך שפופרת, דאי לאו הכי טמאים משום שנגעו בו, מאי מקשינן מהכא דטמאים, נימא דאיירי בשלא יצאו דרך שפופרת ונגעי ביה. ותירץ, דלא מצינן לאוקמי בהכי, דאם כן מאי קאמרינן משקים היוצאים מהם כמשקים הנוגעים בהם, הא אידי ואידי נוגעים הם. אמנם הלב אריה כתב, דלא סגי בדבריו, דאכתי נימא דקמשמע לן דטמאין מדין נוגעים ואימם כמת עצמו. ותירץ, דודאי לא אתי לומר דלא הוי כמת עצמו, דאם כן הוי ליה לאשמועינן טובא דביצא דרך שפופרת טהורים לגמרי.

ה) **רש"י ד"ה שרץ**, כגון מימי רגלים וכו'. [ואמרינן בהו דמשקים היוצאים מהן גזרו בהו טומאה כמשקה שנגעו בהן]. כתב החזו"ן איש (מכשירין ט' ב') דבתוספתא מכשירין (פ"ג ה"ח) איתא, דמי רגלים דבהמה, לא חשיבי משקה ליטמא אי נגע בהו טמא [ובודאי הוא הדין בשל שרץ], ועל כרחך צריך לומר דהא דקתני כמשקין שנגעו בהן לאו אותם משקים שנגעו בהו, (דאם כן לא מקבלי טומאה), אלא כשאר משקין שנגעו בהו.

ו) **גמ'**, רבי יהודה אומר דמו ואפילו מקצת דמו. כתב הטור (סימן כח סט"ו), דכיון דלדידיה סגי במקצת דם, אין צריך להמתין לכסות עד שיצא כל הדם. ובב"ח (שם) משמע, דלעולם לא בעי לכסות כל הדם. אמנם בגליון מהרש"א (שם) כתב בשם שו"ת בית שלמה, דהא דפליג רבי יהודה היינו דדוקא במתניתין דהדם ניתו והדם על הסכין, אבל דם שבגומא בעי לכסות כולו, וכן משמע מלשון הרמב"ם שכתב (פי"ד משחיטה ה"ח) לישנא דמתניתין, ומשמע דדוקא בהאי גוונא סגי לרבי יהודה במקצת הדם, וכן משמע מדכתב (שם ה"ו) דבעלמא בעינן לכסות כל הדם.

ז) **גמ'**, וכיסוהו מלמד שכל דמו חייב לכסות. ואף דלעיל (פז:) אפיק ליה להא דכסה ונתגלה פטור מלכסות, הכא ילפינן מ"ויו" החיבור דקאי אדמו דכתיב מקמיה].

ח) **רש"י ד"ה אגפיים**, כותל בית השחיטה. אבל הרש"ש כתב, דהיינו כתלי הגומא שהדם כנוס בה, וכמו דם הניתו. [ולכאורה דבריו צריכים עיון דאם הוא כדם הניתו אמאי בעי להזכירו. (ש.מ.)].

ט) **רש"י ד"ה אבל**, ולרבי יהודה אפילו דם הנפש לא בעי כסוי אלא מקצת וכו'. השולחן ערוך (סימן כ"ח סט"ו) פסק כרבי יהודה, דדם הניתו ושעל הסכין חייב לכסותו אי אין שם דם אלא הוא, וביש דם אחר אין צריך לכסותו דאין צריך לכסות כל הדם. והוסיף הרמ"א, דהא דסגי בכיסוי מקצת דם היינו דוקא בכיסה מקצת דם הנפש, אבל אי לא כיסה דם הנפש בעי לכסות כולו. וביאר התבואות שור (שם סק"ט), דהכי דייק מלשון רש"י דכתב ברבי יהודה דבדם הנפש סגי בכיסוי מקצת הדם. אבל הלב אריה כתב, דודאי רבי יהודה פליג אדרבי שמעון בן גמליאל דהא בתוס' ד"ה ורבי יהודה כתבו, דרבי יהודה לא סבר להא דסגי במקצת דם אלא משום "ויו" דדמו, ואם כן לא מצי סבר כרבי שמעון בן גמליאל דדריש מהאי "ויו" דהיינו דם הנפש. וכן כתב הרמב"ן (במלחמות, דף כט. מדפי הרי"ף), דלרבי יהודה סגי במקצת דם, לא שנא דם הנפש לא שנא דם התמצית.

י) **מתני', ולא יכפה עליו את הכלי**. דייק התפארת יעקב מברייתא דלהלן, דתנו רבנן וכסהו וכו' או יכפה עליו את הכלי, תלמוד לומר בעפר, ואין לי אלא עפר וכו' ת"ל וכסהו, יכול שאני מרבה אף זבל הגס וכו'. ולכאורה מדוייק מהא דהברייתא לא אמרה "יכול שאני מרבה כסוי באבנים או כפיית כלי", דפשיטא ליה ולא מסתבר לרבות, מה שאין כן חול הגס וכו' שדומין קצת. ואם כן הקשה, דלאחר שכתבה מתניתין דחול או זבל הגס פסולים לכיסוי, מה חידשה במה שכתבה לאחר מיכן ולא יכפה עליו את הכלי, פשיטא. וכתב, שאולי יש ליישב על פי מה שכתב לעיל (פג:), דבכסהו הרוח פטור מלגלות אף אם כסה בדברים שאינם ראויים לכיסוי ולא קיים המצווה,

השעיר, דאף דם הפר המרובה מדם שעיר אינו מבטל, כיון דאין דם מבטל דם. והקשו תוס' (שם) ד"ה הרבר, היאך אפשר שיבטל דם הפר את דם השעיר, הא כיון דמערה דם הפר לתוך דם השעיר, ראשון ראשון בטל ויתבטל דם הפר בדם השעיר. ותירצו, דכשמערה מספל גדול לא אמרינן ראשון בטל, ואף למאן דאמר דפליג בספל, ביותר מפי חבית מודה. ועוד תירצו בזבחים (עז:): בד"ה רואין, דעירה דם הפר ודם השעיר לכלי שלישי. אמנם בחידושי הריטב"א (הכא) כתב, דלמאי דמסיק רבי יהודה דמין במינו בטל לא קשיא מידי, דכיון דסובר דלא בטל, אף ראשון לא בטל.

כד) **גמ'**, בדם בהמה או בדם חיה רואין אותו כאילו הוא מים. הקשו תוס' בזבחים (עז:): ד"ה בדם, היכי זריק לאותו דם חיה, הא הוי חולין על המזבח. ותירצו, חדא, דכיון דזורקו לשם דם הכשר, אמרינן רואין כאילו דם חיה ובהמת חולין הם עצים. ועוד, דלמאן דאמר מותר להביא חולין לעזרה, שרי נמי לזורקו על המזבח.

כה) **גמ'**, ולענין כסוי אינו כן אין דיחוי אצל מצוות. כתב בתוס' הגרע"א (על המשניות פ"ו מ"ד), דאף במצות מספקינן בנראה ונדחה אי הוי דחוי, ולהכי כתב הפרי חדש (יו"ד סימן כה סק"ז) בגוונא דנדחה כגון כסהו הרוח, דמכסה ללא ברכה.

כו) **גמ'**, שם. כתב הרא"ש במועד קטן (פ"ג סימן צו קמג) בשם רבינו מאיר, דקטן שמתו אביו או אמו ונעשה גדול תוך שלושים, חייב להתאבל משהגדיל, כדאמרינן הכא דאין דיחוי אצל מצוות. אמנם הרא"ש פליג, וסבירא ליה דהיינו טעמא דאמרינן בדם שנדחה דאין דיחוי אצל מצוות, משום דחייב המצוה אגברא ואיהו קאי בחיובו, אבל בגוונא דקטן דהגברא היה דחוי בשעת חיובו, נדחתה המצווה ממנו ופטור. עוד כתב, דדוקא הכא אמרינן אין דיחוי במצוות משום דיכול לגלות הדם ולבטל הדיחוי, אבל כשאין יכול לבטל הדיחוי אף מצוה נדחית, כדאמרינן בסוכה (לג.) לענין ענבי הדס שהשחירו רובם ביום טוב דאין יכול לתלשם, דנדחו ופסולים אף כשיתלוש.

כז) **רש"י ד"ה והוא דאיכא כזית**, דם גמור. הקשה בחידושי הריטב"א, אם כן פשיטא, הא מחייב כרת משום כזית דם גמור דאית ביה. ותירץ, דאף דמעורב בדם הרבה מאותו צללתא עד דהוי כזית ביותר מאכילת פרס חייב, כיון דכולו חד דם לא מיבטל. ועיין נמי בחידושי הגרע"א.

כח) **רש"י ד"ה ומטמא באוהל**, כל זמן שיש בו מראית דם. הקשה הקובץ שיעורים (ח"ב בכורות אות ד'), אמאי בעי מראה דם הא בכורות (כג.) אמרינן לגבי טומאת משא דליכא ביטול, משום דנושא כל התערובת כאחת, והאי טעמא שייכא נמי גבי אוהל וליטמא אף דלית ביה מראית דם. והוכיח מהכא כהר"י קורקוס שהובא בכסף משנה (פ"א מאבות הטומאה הי"ז), דהא דאמרינן במשא דליכא ביטול, היינו דוקא יבש ביבש משום דלא בטל לגמרי, אבל לח בלח דמתערב ובטל לגמרי אף לטומאת משא ואוהל בטיל, ולהכי הכא בדם הלח אי ליכא מראית דם לא יטמא באוהל.

כט) **תוס' ד"ה כל משקה, בתוה"ד**, ועוד קשה דקאמר התם דמטמא טומאת משקים ברביעית והלא משקים מטמאין בכל שהו וכו'. ותירץ הלב אריה לפי מה שכתבו תוס' בפסחים (יד.) ד"ה דאיכא, דהא דבעי רביעית היינו לפסול הגברא. וכן כתב הראב"ד (פ"א מטומאת משכב ה"טז), דדמעה ודם וחלב בעו רביעית לטמא את האדם השותה, אבל במגע ודאי מטמא את הידים והכלים במשהו.

ל) **נתוה"ד**, בגופו לא מקבלי טומאה דאין תורת משקין עליהם וכו'. לכאורה אתו לבאר אף לרבי מאיר דאמר לעיל (עב:) דמגע בית הסתרים מטמא, דלרבנן תיפוק ליה משום מגע בית הסתרים. (א.ג.).

דף פח ע"א

א) **גמ'**, לאו קלין שרץ. כתב הרמב"ם (פ"ו משאר אבות הטומאה ה"ד), אפילו אוכל אוכלין טמאים או שותה משקים טמאים, הרי המשקים היוצאים ממנו קודם שיטבול כמו המשקים שנגע בהם. וביאר הכסף משנה, דהכי דייק מלישנא דמתניתין, "ושאר כל הטמאין בין קלין וכו'", והא דאמרינן הכא דקלים היינו שרץ, לאו דוקא. אמנם התוספות יו"ט (טבול יום פ"ב מ"א) כתב דבכהאי גוונא לא גזרו ביה רבנן. ועיין באות הבאה.

ב) **גמ'**, שם. עיין באות הקודמת מה שכתב הכסף משנה. אמנם בחזו"ן איש

מצמיח. וברייתא הכשירה לכסות בדינר זהב. ותיריך הבית יוסף (סימן כח סכ"ב), דודאי עפר בעלמא לא חזי לכיסוי אי זורעין בו ואינו מצמיח, ולהכי אין מכסין בעפר מדבר, והא דמכסה בשחיקת זהב, היינו משום דקרא אחשביה בפירוש לעפר הלכך לא בעי לגדל צמחים. ועיין אות הבאה.

(ט) גמ', שם. עיין באות הקודמת. כתב הר"ן (מכח קושיתו), דודאי לרב נחמן דסבר דמודו רבנן לרבי שמעון ליכא טייעתא מהברייתא, ואדרבה, רבא הוא דמייתי לה לאוכוחי כוותיה דפליגי רבנן אדרבן שמעון, וסברי דלא בעינן עפר שזורעין בו ומצמיח, מדמכסה בזהב דאין מצמיח, והא דלא מכסה בעפר מדבר, משום דעפר גס הוא ואין לו במה לשחקו. והקשה בחידושי, אם כן, היכי שחיק לדינר זהב. ולהכי גרס, "היה מהלך בים שוחק דינר זהב, מהלך במדבר שורף טליתו", והיינו בדלית ליה במה לשחוק עפר גס שבמדבר, ואם כן מסקינן דפליגי רבנן אדרבי שמעון ולא קיימא לן כוותיה.

(כ) גמ', היה מהלך במדבר כו' שוחק דינר זהב ומכסה וכו' שורף טליתו ומכסה. כתב המרדכי (תרנד) בשם הלכות גאונים, דאי לא שוה ליה העוף או החיה דינר זהב או טליתו, תקינו ליה דימצה הדם לבגד או לסנדל ומברך על כיסוי הדם, וכשיגיע למקום עפר יכבסם במים שיצא מהם הדם ויכסנו בעפר בלא ברכה. והקשה הבית יוסף (סימן כח, סקכ"א), אמאי לא מייתי לה בגמ', דהא עדיפא מלשורף טליתו דאיכא בל תשחית. ועוד, איך יברך כשממצה לבגד ולסנדל, הא לא מקיים מצוות כיסוי בלא עפר. ותיריך הדרכי משה (שם), דודאי תקנת הגאונים דמצה לבגד היינו כדיעבד אי שוה העוף פחות מטליתו דהוי בל תשחית, וברייתא דשורף טליתו בדשוה ליה כטליתו, דכהאי גוונא לא מיקרי השחתה, ומאי דהקשה היכי מברך הא אכתי לא כסה, תירץ, דהכי נמי עבדינן בבדיקת חמץ דמברך על ביעור חמץ אף דלא שרף עדיין, כיון דהתחיל במצוה. אמנם הט"ז (שם סק"ז) כתב, דלא דמי, דדווקא בבדיקת חמץ דאי אפשר בלא בדיקה ומשום הכי היא חלק מהביעור, מה שאין כן בדין דאין זה צורך אלא לו. ובכרתי (שם סקכ"ח), כתב דאפשר שתקנו כן הגאונים כדי שלא לתבטל מצוות הכיסוי לגמרי, ומצינו דמברכים על תקנות הגאונים.

(כא) גמ', שם. כתב המרדכי (תרנד) בשם הגאונים, דשלג כשר לכיסוי שנאמר באיוב (לו, ו) "כי לשלג יאמר הןא ארץ". והקשה הבית יוסף (סימן כח סוף סקכ"ג), דהא לא כתיב כי לשלג יאמר עפר, ובכיסוי לא סגי בארץ אלא בעי עפר כדכתיב בויקרא (יז, יג) "וכסוהו בעפר". ועוד, דפירושא דהאי קרא, שאומר ה' לשלג שירד על הארץ, ולא שהשלג והארץ חדא נינהו. ותיריך בחידושי אנשי שם (על המרדכי, שם), דכוונת הגאונים למה שדרשו בפרקי דרבי אליעזר (פ"ג), שמשלג שתחת כסא הכבוד נברא העפר, וכדדרשינן לענין הזהב מקרא שאומר שנלקח מהארץ. והקשה בחידושי החתם סופר, חדא, דהרמב"ם במורה נבוכים צווח על זה, דאנו אין לנו אלא דברי חכמים שנברא יש מאין. ועוד, דשלג דפרקי דרבי אליעזר בשלג שתחת כסא הכבוד איירי, ואינו ענין לשלג דידן דמיא בעלמא הוא. עוד הקשה האור זרוע (סימן שצו), איך הוי כיסוי, דלמחר ימס ונמצא מכוסה במים.

(כב) גמ', שם. איתא בפסחים (מו:), אין מכסין בטינא ובמתונתא. וכתב רש"י (שם) ד"ה מתונתא, היינו קרקע לחה וראויה לזריעה, ואינה נעשית עפר, ואם בא לכתשה היא מדבקת ונגבלת. וביאר הסמ"ג (עשין סד. קמד.), דפסול משום דכתיב "אם יוכל איש למנות את עפר הארץ וגו'", מוכח, דעפר היינו עפר דק ונפרד הראוי למנין, ומגובל ולח דלא שייך בו מנין פסול. וכתב הטור (סימן כח, כד), דכל דבר לח אין ראוי לכיסוי. ועיין באות הבאה.

(כג) גמ', שם. כתב רש"י לעיל (לא). ד"ה דמזמין וכן לעיל (פג:). ד"ה עפר למטה, ובתוס' (שם) ד"ה צריך, דלכיסוי בעינן עפר תיחוח, וקרקע קשה פסולה. וכן הוכיח התבואות שור (סימן כח סקט"ז) מלישנא דקרא, במדבר (ה, יז) "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן" משמע דתרי מילי נינהו. וכתב, דכן הוא ודאי לסמ"ג דפסל עפר שאינו ראוי למנין (הובא באות הקודמת).

(כד) רש"י ד"ה נקרת פיסולין, עפר שמנקרין מן הריחיים. עיין מה שפירשו התוס' ד"ה ונקרת, והקשה בחידושי הריטב"א, הא תני בברייתא שחיקת אבנים, והיכי קאמר הוסיפו עליהן. ולהכי פירש, דהיינו רקב עצים, ואיקרו נקרת פסלים, כדי לגנות עבודה זרה.

(כה) גמ', בשכר שאמר אברהם אבינו ואנוכי עפר ואפר זכו בניו לשתי מצוות. ביאר הבן יהודיע, דזכה לשתי מצוות, משום ד"עפר ואפר" שני עניני ענדה

כיוון שנקרא מכוסה, ולא שייך כסוי על גבי כסוי, ואשמועינן מתניתין שלא יכפה עליו הכלי לכתחילה אף על מנת להסיר הכסוי ולכסות בעפר, כיוון שבשעה שכפה נפטר, ומקלקל מצוות הכסוי. אמנם התבואות שור (שמלה חדשה סימן כח סקל"ז) נסתפק בגוונא שכיסה בכל הדברים שאינם ראויים לכיסוי, או שנתכסה ברוח בדברים אלו, האם חייב לחזור ולגלותו. ורצה להוכיח מדברי הטור (יורה דעה סימן כח), דכתב, דאם כפה עליו כלי או שכסה באבנים אינו כיסוי, דאף אם עבר וכיסה צריך לחזור ולגלותו. אך דחה דיש לומר דכוונתו דלא קיים המצוה ולכך לכתחילה אין לעשות כן. ועיין ברשב"א (תורת הבית הקצר בית א שער ה דף כ.) שכתב, שאם כפה כלי או שכיסוהו באבנים אינו כיסוי שצויה עליו הכתוב, הרי שכוונתו רק שלא קיים המצוה. אכן היר יהודה (סוף סימן כח) כתב שכיון שהטור כתב שאין זה כיסוי, [וכן הוא לשון הרמב"ם (פ"ד משחיטה הי"ב)] נראה דכוונתו שצריך לגלות, ולכך נתכווין גם הרשב"א.

(יא) מתני', אמר רבי שמעון בן גמליאל דבר שמגדל צמחין מכסין בו וכו'. כתב הרמב"ם בפירוש המשניות (פ"י מ"ו), דסיד וחרסית ולבנה ומגופה שכתשן, אף דאין מגדלין צמחין מכסין בהם, הואיל ומעיקרא קודם שנעשית בהו מלאכה הו חזו לגדל צמחים.

(יב) רש"י ד"ה איכא בנייהו, ללישנא קמא וכו' ומותר וללישנא בתרא וכו' ואסור. וביאר בשו"ת חכם צבי (סימן סא), ד"כל" לרבווי אתא, ולהכי ללישנא קמא דאמר כל שאין היוצר צריך לכתשו, אתי האי "כל" לדבר דצריך לכתשו מעט, דבכלל שאין צריך לכתשו הוא, וללישנא בתרא דקאמר כל הצריך לכתשו, אתי האי "כל" לרבווי דהצריך מעט כתישה, בכלל צריך לכתשו הוא, ופסול.

(יג) בא"ד, שם. כתב הרא"ש (סימן י), דלפירושו הלכה כלישנא בתרא לחומרא. אמנם כתב, דמהרי"ף (דף כט. מדפי הרי"ף) דפסיק כלישנא קמא, נראה דפירש איפכא, דלישנא קמא לחומרא, דרק בשאין צריך לכתוש כלל כשר, והכא אין מכסין בו כיון דבעי קצת למיפרכיה, וללישנא בתרא לא פסלינן אלא בשצריך כתישה ממש, והכא דאין צריך כתישה גמורה לא פסלינן.

(יד) תוס' ד"ה חרסית, בסוה"ד, וגם על זה קשה דברייתא בגמרא חשיב תרוייהו. ופירש בחידושי הריטב"א, דצריך לומר דחרסית היינו אדמה שעושין ממנה כלי חרס. ועיין פירוש רבינו גרשום.

(טו) תוס' ד"ה כל דבר, לאו לפלוגי אתא אלא לעשות כלל לדבר. וכן כתב הרא"ש (סימן י). אמנם בחידושי הר"ן כתב, דרבי שמעון פליג ארבנן, וכן דייק מהרמב"ם (פ"ד משחיטה הי"א י"ב), דלא הוכיר כלל דרבי שמעון בן גמליאל. ועיין להלן אות טז יז.

דף פח ע"ב

(טז) גמ', שחיקת אבנים ונעורת פשתן דקה. כתב בחידושי הריטב"א, דיש שפירשו דהאי תנא פליג אדרבי שמעון בן גמליאל, וסבר דאף שאין מגדל, כיון דיוצא מן הקרקע ודק כעפר, מכסין בו. ואיכא מאן דאמר דאף הנהו מגדלי צמחים, וזה יותר נכון, וכן כתב רש"י ד"ה לאחר. אמנם הרמב"ם בפירוש המשניות (פ"ו מ"ו) כתב, דמודה רבי שמעון בן גמליאל דמכסים בנעורת ונסורת אף דאין מגדלין צמחים.

(יז) תוס' ד"ה שחיקת, בתוה"ד, ור"ת תירץ דעל ידי שרפה מגדל צמחים. וכן כתב הרשב"א (תורת הבית ב"א ש"ה כ.), דשחיקת מתכת שנשרף מגדל צמחים ומכסים בו. ובטור (סימן כ"ח סעיף סכ"ג) כתב, דשמא כל דבר שנשרף חוזר לעפרו ומכסין בו, וביאר הב"ח, דסבר דהא דנקט הרשב"א "מתכת" היינו לרבותא, דאף מתכת דלא מקרי עפר קודם שנשרף מהני ליה שריפה, וכל שכן חול הגס דמהניא ליה כתישא למיהוי עפר. דיהני ביה שריפה.

(יח) גמ', אין מכסין אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח אמר רבא האי בורכא אמר ליה כו' ומהא מתניתא אמריה ניהליה היה מהלך במדבר ואין לו אפר לכסות שוחק דינר זהב כו'. כתב הרי"ף (דף כט. מדפי הרי"ף), דהלכה כרב נחמן דאין מכסין אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח, דתניא היה מהלך במדבר שוחק דינר זהב כו'. והקשה הר"ן (שם), הא מברייתא מוכח איפכא דלא בעינן דבר שזורעין בו ומצמיח, דהא ודאי אי זורעין בשחיקת דינר זהב אינו

(ז) גמ', יכול אף מדברי תורה. ביאר הר"י"ף (בעין יעקב), דסלקא דעתך שימנע ממריבה בדברי תורה כדי שלא יבוא למריבה. ובשמירת הלשון (פ"א) ביאר, דסלקא דעתיה שילמד ביחיד ולא בצבור שלא יבוא לדיבור אסור, קא משמע לן דלא.

(ח) גמ', יכול יגיס דעתו. ביאר בשמירת הלשון (פ"א בסופו), דקא סלקא דעתך כשיראה שאר אנשים שאינם במעלת השתיקה כמותו יזלזל בהם. ובעיון יעקב (על עין יעקב) ביאר, דקאי אקרא ד"צדק תדברון", דסלקא דעתך דתלמיד חכם בעי שמינית בשמינית גאווה, קא משמע לן דלא, ורב נחמן בר יצחק לשיטת אביו דאמר בסוטה (ה). לא מינה ולא מקצתה.

(ט) גמ', יצא זה שמחוסר תלישה קביצה ושרפה. הקשה התפארת יעקב, היאך סלקא דעתך ששורפים עפר עיר הנדחת, וכי עד היכן יחפרו כדי לשרוף, ודוחק לומר דעד ג' טפחים כדי יניקה. ועוד, דעבודה זרה גופה לא נאסרה במחובר, וכל שכן עיר הנדחת. וביאר, דפשיטא דקרקע גופה אינה טעונה שרפה, והכא בעפר תלוש מפלגין דדווקא עפר דלא מיחסר תלישה, בזמן שנעשית עיר הנדחת נאסר, אבל עפר שבזמן שנעשית עיר הנדחת היה מחובר, אף דאחר כן נתלש לא בעי שרפה.

(י) גמ', מאי לאו אם תקע לא יצא. כלומר ומוכח דמצוות ליהנות נתנו. וביאר השאגת אריה (סימן צח), דאי חשיב הנאה, אסור לקיים בו המצוה ולא יצא, משום דהוי "מצוה הבאה בעבירה". ובטורי אבן (ראש השנה כח). כתב, דאף לתוס' (סוכה ט). ד"ה ההוא, דכתבו ד"מצוה הבאה בעבירה" לאו דאורייתא אלא דרבנן, היינו דווקא היכא דאף אי לא מקיים המצוה יעבור העבירה כגון סוכה וציצית גזולין, אבל הכא דקיום המצוה גופא הויא עבירה ואי לא יקיים המצוה לא יעבור העבירה פסול דאורייתא משום מצוה הבאה בעבירה, ולרבא דאמר בתמורה (ד): כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, ודאי דלא מהני, אלא אפילו לאביי דאמר דמהני, היינו משום דעבר העבירה אף בלא קיום המצוה, אבל הכא דעובר רק על ידי קיום המצוה, יודה דלא מהני.

(יא) רש"י ד"ה בעפר עיר הנדחת, קסלקא דעתך באפר שריפתה. ביאר בחידושי חתם סופר, דליכא למימר דבתם עפר איירי, דהא מצוה לשרפו ואיך יבטל מצוות שרפה ויכסה.

(יב) רש"י ד"ה והא איסורי, דכתיב לא ידבק וגו' ובעיר הנדחת כתוב. הקשה הרש"ש, אי אסיר אף אחר שנעשית מצוותו, אמאי לא מייתי לה בפסחים (כו). ולקמן (ק"ז). בהדי הנחה דאסירי בהנאה אף אחר שנעשית מצוותו. ועוד, דבפסחים (כו). אמרינן בהדיא כל הנשרפין אפרן מותר חוץ וכו' ולא אפיק דעיר הנדחת ומוכח דאפרה שרי.

(יג) רש"י ד"ה ורבא, אפילו בעפר אפרה. כתב הרמב"ם (פי"ד משחיטה הי"ג), מכסין בעפר עיר הנדחת. וביאר הכסף משנה, דטעמו כמסקנא דגמ' דמצוות לאו ליהנות ניתנו. וכתב בלקוטי הלכות (בעין משפט), דלהכי סתם הרמב"ם ולא פירש אי שרי בעפרה או בעפר אפרה, משום דשרי בתרוייהו. אמנם הלחם משנה פירש, דטעם הרמב"ם משום דיצא זה שמחוסר תלישה קביצה ושריפה. ונלכאורה פירש כן, משום דדייק לשון הרמב"ם "בעפר" דלא שרי בעפר אפרה אלא דוקא בעפרה, והיינו מטעם שפירש. והקשה בלקוטי הלכות, מאי טעמא אזיל בתר ההווה אמינא, הא במסקנא שרינן אף באפרה דבכל דוכתי אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו.

דף פט ע"ב

(יד) גמ', כתותי מכתת שיעורא. כתב הר"ן גיטין (דף י. מדפי הרי"ף), דגט שכתבו על איסורי הנאה לא מיפסל משום "כתותי מכתת", משום דלא בעי שיעור. וביאר הקהילות יעקב (חולין סימן כד), דסלקא דעתיה לפסול הגט משום דכיון דככתוש הוא פסול, וכדדרשינן (שם כ:): ספר אחד ולא שנים ושלשה ספרים. ותיריך. דודאי לא חשיב כשבור אלא דלא חשיב, ולהכי דווקא היכא דבעי שיעור וחשיבות חשיב דליתא לשיעוריה, אבל גט דלא בעי שיעור כשר. ועיין לקמן אות טו.

(טו) גמ', הכא כל מה דמכתת מעלי לכוסוי. עיין באות הקודמת. הקשה הקהילות יעקב (סימן כד), לדברי הר"ן דכתותי היינו דווקא היכא דבעינן שיעורא אבל ודאי בפועל לא הוי כשבור, אמאי שייך בכיסוי מעלה דכתותי, הא לית ליה שיעורא. ותיריך בדוחק, דודאי לא חשיב ליה מופרד משום

הם, דעפר חשוב הוא, דמשתמשים בו טובא, ושפלותו היא במה שנתנו למדרס לכל, והיא היתה ענותנותו האחת שהסכים לסבול בזיונות מאחרים, ושפלות האפר הוא בעצם, שאין בו שימוש כלל, וכן אברהם לא ראה בעצמו שום חשיבות וצורך כלל.

(כו) גמ', שם. פירש היפה תואר (בראשית רבה פרשה מ"ט סימן כג), דאלמלא לא היה אומר כן היו טמאים אסורים לעולם וטוטה אסורה לבעלה, וכיון שאמר, זכו ליטהר הטמאים, ויכולה אשה ליטהר לבעלה. אמנם במהרש"א (חידושי אגדות) ביאר, דודאי מצוות אלו היו גם לולי מה שאמר, אלא היו בטורח גדול על ידי דברים שקשה למוצאם, ועל ידי מה שאמר עפר, זכו שנעשה על ידי אלו המצויים לכל.

(כז) גמ', התם הכשר מצווה איכא הנאה ליכא. כתב הבית יוסף (סימן כח סק"ט) בשם האורחות חיים, דמהכא מוכח דשרי לאכול אף שלא כיסה, דאי אסור היה גם הכיסוי הנאה, דמתירו באכילה. ודלא כגאונים דאסרי לשוחט לאכול בשלא כיסה. אמנם הפרי מגדים (סימן כח סק"ב) הביא בשם כנסת הגדולה, לדחות, דמשום הכי לא חשיבא הנאה, דהא אי לאו מצות כיסוי לא היה נאסר.

דף פט ע"א

(א) גמ', מפני שתכלת דומה לים וים לרקיע וכו'. פירש רש"י סוטה (יז). ד"ה שהתכלת דומה לים, דהא דלא אמר דתכלת דומה לכסא הכבוד, היינו משום דלא דמיא ליה ממש, אלא דמיא לים וים דומה לרקיע וכו'. אבל רש"י במנחות (גג): ד"ה דומה לים פירש, דנקט ים להזכיר ניסים שנעשו לישראל על הים. וכן ביאר בחידושי הריטב"א (בסוגיין) דהא דנקט "רקיע" להזכיר שהרכין הקדוש ברוך הוא שבעה רקיעים בעת מתן תורה.

(ב) רש"י ד"ה אם מחוט, שלא רצה ליהנות מן הגזל. הקשה בספר בניהו, מה ענין גזל לחוט של תכלת ורצועה של תפילין. ותיריך, דאמרינן במגילה (ו). שנתן הקדוש ברוך הוא לזבולון ימים ונהרות כדי שיתפרנס על ידי התכלת שעולה מן הים, אמר וזבולון שמא יקחום בלא ממון, אמר לו כל הנוטל ממך בלא דמים אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום. נמצא שנעשה נס גדול בתכלת שלא יכלו לקחתו בגזל, והוי מידה כנגד מידה שלא רצה אברהם ליהנות מגזל דסדום, וברצועת תפילין של יד יש אות "יוד" ובשל ראש "דלד" משם ש-ד-י, וגזל מתיהס ל"יד", וכיון שניצל מגזל זכה לאותיות "יד" ברצועות.

(ג) גמ', קשה גזל הנאכל שאפילו צדיקים גמורים וכו'. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דאין חידוש בנה שאברהם אבינו לא נהנה ואכל מן הגזל, אלא אמרינן, דחזינן מאברהם דהחמיר על עצמו שלא ליהנות מרכוש סדום, שהיה בעיניו כגזל, ומכל מקום אשר אכלו הנערים השאיר עמו, דכן הוא בגזל גמור, דכיון שנאכל קשה להשיבו, וכמאמר ההיא איתתא בבבא קמא (צד): ריקה אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך, ונמנע ולא עשה תשובה.

(ד) גמ', נתתי גדולה לאברהם וכו'. ביאר העיון יעקב, דהני ארבעה גדולות כנגד ד' כתרים דאבות (פי"ד מ"ג), "כתר תורה" "כתר כהונה" "כתר מלכות" ו"כתר שם טוב" עולה על גביהם. ובכל הני גדולות זכו כיוון שהשפילו עצמם, כתר שם טוב לאברהם אבינו דכתיב "ואגדלה שמך", כתר תורה למשה רבינו, כתר כהונה לאהרן הכהן, וכתר מלכות לדוד.

(ה) גמ', רבי אבהו אמר מי שמשמים עצמו כאינו. ביאר הבן יהודע, דרבי אבהו אתא לפרש הא דרבי אלעאי דאמר שהעולם מתקיים על הבולם פיו בשעת מריבה, דלא תימא דהיינו בולם פיו אבל בליבו כועס, דבהאי גוונא אינו עניו אמיתי ואינו ראוי שיעמוד עליו העולם. אלא דווקא בבולם פיו משום ענוה שבליבו, דחושב דבאמת בזוי הוא יותר ממה שדברו בו, הוא ראוי שיעמוד עליו העולם.

(ו) גמ', מה אומנותו של אדם בעולם הזה ישום עצמו כאלם. ביאר הבן יהודע, דקאי אשעת מריבה כדרשות דלעיל, ודמי לאומנות דלית בה טרחה והוצאת דמים אלא חכמה, הכא נמי על ידי חכמתו זוכה במצוות בלא שטרח והוציא עליהם כלום. ובשמירת הלשון (שער התבונה פ"א) ביאר, דהא דבעי לשתוק היינו בעלמא ולא דווקא בשעת מריבה, וביאר לשון "אומנות", דכמו שבאומנות לא סגי בדיעה אלא בעי הרגל, הכא נמי בשתיקה אם לא יתרגל בה, לא יוכל לשתוק אף שירצה, ועיין שם עוד.

הדרגת היוזמי

מסכת חולין דף פט - דף צ

כד אלול - כה אלול התשע"א

אכילה, איכא איסור מוקדשין דהא אכל כזית.

כה גמ', וקסבר ולדות קדשים במעו אמנן הן קדושים דאיסור גיד ואיסור מוקדשין בהדי הדרי קאתי. הקשה התוס' ר"ד בקידושין (נו.), אמאי תרי איסורים דחיילי בהדי הדרי חלים, נימא "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו". ותיירץ, דלפוטרו בלא כלום אי אפשר, וכיון דלא ידעינן הי מינייהו מפקת חייב משום שניהם. וביאר דבריו בשיעורי רבי שמואל רוזובסקי (קידושין אות תכב), דאין איסור חל על איסור אינו משום דסתרי אהדדי, והאחד מונע חבירו מלחול, אלא, דכיון דכבר אסור משום חדא, לא בעי לאידך איסורא, ולא חייל, אבל כי אתו בהדדי דצריכי לתרווייהו, חיילי. ולא אמרינן "כל שאינו בזה אחר זה אף בבת אחת אינו", אלא דווקא בסותר אחד לחברו כגון מקדש שתי אחיות.

כו גמ', שם. עיין באות הקודמת. הקשה המהר"ץ חיות, הא קיימא לן (בשולחן ערוך יורה דעה סימן ק סק"א) דגיד הנשה איקרי "בריה" ואסור אף בפחות מכזית, וקדשים לא אסירי בפחות מכזית, אם כן בשעת יצירת הגיד דלית ביה כזית, איסור גיד איכא ומוקדשין ליכא, והיכי אמרינן דבהדי הדרי קאתו. ותיירץ, כיון דחצי שיעור אסור מן התורה אף בפחות מכזית, איסור מוקדשין נמי חייל בתחילת יצירת הגיד. אמנם הקשה, דלדברי התוס' ר"ד [כפשוטו, דלדברי רבי שמואל המובא באות הקודמת לא קשה מידי], הא דחיילי תרווייהו היינו דוקא באיסורים שוים דשייך בהו סברת הי מינייהו מפקת, לא שייך מה שתיירץ דחייל איסור מוקדשין דחצי שיעור, דודאי הי לן לאפוקי האי איסור קיל דחצי שיעור ולחייבו רק משום גיד. ותיירץ, דאמרינן בשבת (צא.), מיגו דהוה שיעור לטומאה הוה שיעור לשבת, והכא נמי נימא מיגו דהוי בריה שיעור לגיד, הוה נמי שיעור לקדשים.

כז רש"י ד"ה אם יש, שער חכמים בשישים. כתב המהר"ם שיק, דלא מצי לפרושי דליטעמיה קפילא אי אית ביה טעם הגיד, משום דהא דאמרינן יש בגידין בנותן טעם היינו דלא הוה כעץ בעלמא, אבל ודאי טעמו כטעם הבשר ואין הקפילא יכול לטועמו.

כח תוס' ד"ה ואתי, ואף על גב דתנן ואינו נוהג בטמאה. הקשה בחידושי הגרע"א, הא לא דמי, דהתם לא חייל משום דלא הוה כולל, ושאינו הכא דקדשים על גיד הוה כולל, וכמו שכתבו תוס' ד"ה איסור גיד.

כט תוס' ד"ה אם יש, בתוה"ד, ולפירושו הרב ר"י ברבינו מאיר וכו'. ובחידושי הריטב"א פירש דבריו, דכיון דשמנו של גיד אינו אסור אלא מדרבנן גזירה משום גיד עצמו, ודאי לא חמיר מיניה, ואי אין גיד אסור תערובתו משום דאין נותן טעם, אף שמנו לא יאסור דלא יהא טפל חמור מן העיקר. והקשה עליו, דהא אנן קיימא לן לקמן (צט): דאין בגידין נותן טעם, וקיימא לן נמי לקמן (צז): דגיד הנשה בטל בשישים, ועל כרחק היינו משום שמנו, ולא מיקרי טפל חמור מן העיקר, דגיד שאני דלית ביה טעמא, אבל שומן דאית ביה טעמא ודאי הוה כשאר איסורי דבטל בשישים.

ל בסוה"ד, וקשה לפירושו דלקמן גבי ההיא דגידין. תירץ בחידושי הריטב"א, דהתם תני לה אגב עצמות, ותו, דהתם ליכא למיטעי, אבל הכא איכא למטעי דיש בגידין בנותן טעם.

דף צ ע"א

א גמ', שכן איסורו נוהג בכך נח. כתבו תוס' ד"ה קדשים, בתוה"ד, דהא דנאסר לבני נח היינו דוקא לבני יעקב דקודם מתן תורה איקרו בני נח, דכל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני, לישראל נאמרה ולא לבני נח, וא"כ לאחור מתן תורה שרו לכולהו לבר מישראל. והריטב"א הוכיח כן נמי מלישנא דקרא, דכתיב (בראשית פ"ג פ"ד) "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה". ועיין באות ט.

ב גמ', אימר דשמעת ליה לרבי יהודה בטומאה דאיסור לאו קדשים דאיסור כרת מי שמעת ליה. עיין באות הקודמת. כתב בחידושי הריטב"א, דלפי מה שביאר אתי שפיר, דאיסור גיד אינו מוסף, ולא כולל בטמאה אלא רק חמיר, ולהכי אמרינן דעל קדשים דחמירי דהוה בכרת לא חייל. (אבל אי הוה מפרשינן דאסיר לבני נח כפשטיה, הוה כולל וחייל אף על קדשים דחמירי.)

ג גמ', אלא הכא במבכרת עסקינן, ביאר הרשב"א, כלומר, אף על גב דבשאר קדשים סבירא לן ממעי אמנן קדושים, מתני' איירא במבכרת דאינו קדוש עד יציאתו מרחם. והקשה, אם כן תיהדר קושיין קמייתא לדוכתה, אי

כתותי, אלא הכי קאמרינן, דאף אי בעינן שיעור בכיסוי לא היה פסול, משום דליכא חסרון בשיעור כתוש.

טז רש"י ד"ה שיעורא בעינן, כל העומד לישרף כשרוף דמי. הקשה המלא הרועים, הא רבי שמעון הוא דקאמר לה במנחות (קב:), ורבנן פליגי עליה והיכי קאמרי הכא ד"מכתת שעוריה". ותיירץ, דדוקא התם דרובץ לשרוף פליגי רבנן ולא מחשבו ליה כשרוף, אבל הכא דמחויב לשרוף, כולי עלמא מודו דכשרוף הוי, אבל כתב, דמרש"י (שם) ד"ה כזרוק דמי משמע, דפליגי רבנן אף במחויב לשרוף. ותיירץ הערוך לנר (יבמות קג:), דהא דפליגי רבנן אסברא ד"כשרוף דמי" היינו דלא חשבי ליה כשרוף גמור, אבל ודאי היכא דבעי שיעור וחשיבות מודו דעומד לישרף לא הוה חשוב, כנחסר שיעורו. ועיין לעיל אות יד.

יז בא"ר, שם, אמנם הר"ן (גיטין י. מדפי הרי"ף) ובתוס' יבמות (קד.) ד"ה סנדל, כתבו, דכל איסור הנאה אף שאין טעון שריפה אלא קבורה כיון דאסור להשתמש בו בטלה חשיבותו וכתותי מכתת שיעוריה. ועיין בביאור הגר"א (אבהע"ז קכד סק"ב) דכתב, דלא אמרינן כתותי מכתת אלא בעבודה זרה, אבל בערלה וכלאי הכרם אף דבעו שריפה לא.

פרק גיד הנשה

יח מתני', גיד הנשה נוהג כו'. כתב הרמב"ם (פ"ח ממאכלות אסורות ה"א), דנוהג אף בנבלות וטרפות. והקשה בחידושי החתם סופר, פשיטא, וכי משום שנתנבלה או נטרפה יפקע איסור הגיד. ותיירץ, דהרמב"ם לטעמו דפסק כרבי שמעון דאמר לקמן (קא.) כל שבשרו מותר גידו אסור, לאפוקי טמאה, ומשום הכי הוה אמינא דנבלה וטרפה דאסירי, איסור גידן נמי שרי, קמשמע לן כתוס' לקמן (קג.) סוד"ה ומר, דפירשו, דדווקא מן אסור שרי גידו, אבל בהמה דמינה שריא אלא דנתנבלה, גידה אסור, ומשנתינו דלא נקטה לה משום דפליגא ארבי שמעון, כמו שכתב המהרש"א (אתוס' ד"ה אתי).

יט מתני', ונוהג בבהמה ובחיה. כתב בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן שסד. ועיין פרי חדש סימן סה ס"ק טו), דגיד הנשה של אדם אסור, שכן הכף שלו עגולה, ועוד שעיקר המעשה של נשיית הגיד ממקומו היה באדם. וכתב בחידושי החתם סופר, דהא דלא אשמועינן לה תנא דמתניתין, משום דפליג אדרבי שמעון דדריש לקמן (קא.) כל שבשרו אסור גידו שרי, ולהכי פשיטא ליה דאסור. ועיין בצ"ח.

כ מתני', ואין הטבחים נאמנים על גיד הנשה דברי רבי מאיר. הקשה התפארת ישראל (בועז פ"ז מ"א), אמאי לא קמשמע לן דאף בחלב דענשו בכרת וחמיר לאינשי חשיד, דמגיד הנשה לא שמעינן לה דהא קיימא לן דחשיד לקל אינו חשיד לחמור. ותיירץ, דרבי מאיר לשיטתו דלא שאני ליה בין קל לחמור, דאמר בבכורות (ל.), חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה, ומכל מקום איכא רבותא טפי בגיד, דהא כתב הרמב"ם (פ"ח ממאכלות אסורות ה"א) דרק גיד שעל הכף אסור מדאורייתא ושאר הגיד אסור מדרבנן, וקמשמע לן דאף בדרבנן חיישינן.

כא רש"י ד"ה ואין הטבחים נאמנים, מפני שטורח הוא להם לחטט אחריו. וכן ביאר בתפארת ישראל (יבין אות ח). והוסיף, דאיכא נמי טעמא דאית ביה חסרון כיס מפני שמפסידים הבשר.

כב גמ', משום דאקדשיה פקע ליה איסור גיד מיניה. הקשה בשו"ת שאגת אריה (ישנות סימן צו, ד"ה אבל באמת), נימא דעשה ד"ואכלו אותם אשר כופר בהם" דחי לאיסור גיד. ותיירץ בחידושי החתם סופר, דודאי לא נאמר מצוה ד"ואכלו" אלא על המותר באכילה, ולא על האסור.

כג רש"י ד"ה איסור גיד, נוהג בבהמה משעה שנוצר. הקשה הרש"ש, אמאי הוצרך לכך, הא אפילו לא נאסר הגיד אלא בשעה שנוול, אכתי איכא לאקשווי משום דאקדשיה פקע איסור גיד מיניה.

כד גמ', אלא קסבר אין בגידין בנותן טעם ובמוקדשין איסור גיד איכא איסור מוקדשין ליכא. הקשה בהגהות מהרש"ם, לשיטת הכרתי ופלתי (סימן סה), דאף אי אמרינן אין בגידין בנותן טעם ולא מיקרי אכילה, הנאה איכא היכי אמרינן הכא דאי אין בגידין נותן טעם ליכא איסור מוקדשין, הא כיון דנהנה יתחייב במעילה. ותיירץ, דמיירי דאיכא באותו גיד כזית, ולית ביה הנאה דשוה פרוטה, ולהכי משום ההנאה לא הוה מעילה, אבל אי מיקרי

פרשו. מרש"י בזבחים (פו.) ד"ה מאן, מוכח, דרבנן סברי דאפילו פרשו יעלו אמנם תוס' (שם) ד"ה מאן, פליגי, וסברי דמודו רבנן לרבי דאי פרשו לא יעלו והא דפליגי היינו בגוונא דעלו וסברי דלא ירדו.

יו רש"י ד"ה להעלותו, בסוה"ד, דלא כתיב לא יאכל המזבח. הקשה **המהרש"א**, אמאי לא נקט טעמא דרבי דיליף ליה מקרא ד"והקטיר הכל המזבחה". ותיירץ, דרב פפא סבר דרבי ורבנן לא פליגי ביה, (ועיין לקמן צ: אות טו מה שתיירץ). ותיירץ **הרש"ש**, דקרא ד"והקטיר את הכל" לא שריא אלא היכא דמחובר, ולהכי נקט רש"י להאי טעמא, דשרי אף בגוונא דהגיד בפני עצמו.

טו תוס' ד"ה פרשי, בתוה"ד, ונראה דאי לאו ברייתא קמייתא וכו'. אבל **בחיודושי הרמב"ן** כתב, דאין צריך להביאה וסגי ליה בברייתא דלקמיה דפליגי בה רבי ורבנן, והא דאיייתי לה משום דהכי אורחא דתלמודא דמייתי ברייתות לפרש מי שנאם.

דף צ ע"ב

טז גמ', אמר רב הונא גיד הנשה וכו' ורב חסדא אמר כו'. כתב התוספות **הרא"ש**, דנראה דלא שמיע להו ברייתא דרבי ורבנן דאיייתי לעיל, דהא פליגי במאי דפליגי רבי ורבנן. אמנם **בחיודושי הריטב"א** כתב, דלא אמרינן תנאי היא משום דלא איפלגו בה בהדיא אלא מכללא איתמר. וכן כתב **המהרש"א** (בעמוד א' ארש"י ד"ה להעלותו), דלדידהו לא פליגי רבי ורבנן, בגיד הנשה כלל, וסובר רב הונא דמודה רבי דאין מעלין מחובר דאיסורא משום משקה ישראל, ולא מרבינן אלא מחובר דהיתירא, ולא חייש לפירכא מראשה של עולה, דיש לומר שאני התם דמצותו בכך כדכתיב (ויקרא פ"א ה"ח) "ואת הראש", אבל שאר מחוברים מהיכי תיתי, ולהכי אתי הריבוי. ועיין באות הבאה.

יז גמ', שם. כתב הרמב"ם (פ"ג מפסולי המוקדשין ה"טז), דגידי דהתירא שפירשו אם עלו ירדו, והיינו כרבי. **ובהלכות מעשה הקרבנות** (פ"ו ה"ד) כתב, דגיד הנשה של עולה חולצו לתפוח. והקשה **הלחם משנה**, דהיינו כרבנן, ומוכה שטרא לכי תרי הוא, והניח בצריך עיון. ותיירץ **הלב אריה**, דהרמב"ם פסק כרב הונא וכביאור **המהרש"א** המובא באות הקודמת, דלדידיה מודה רבי בגיד הנשה דחולצו לתפוח. ועיין באות הבאה.

יח גמ', ורב חסדא אמר וכו' מי כתיב לא יאכל המזבח. עיין באות הקודמת ושלפניה. מכאן הוכיח **המהרש"א** (בעמוד א' ארש"י ד"ה להעלותו), דפליג אדרב נחמן דאוקי פלוגתא רבי ורבנן בגיד הנשה, דאי מודה ליה, כמאן אמרה לשמעתי, הא רבנן אסרי, ואף רבי לא שרי אלא מריבויא ד"והקטיר הכל".

יט גמ', שם. הקשה הלב אריה, מאי סבר רב חסדא, וכי פליג אדרשא ד"משקה ישראל", הא כתבו תוס' **במנחות** (ו.) ד"ה כתב, דכולי עלמא מודו לה. ותיירץ, דסבר, דאין בגדין בנותן טעם וכעץ בעלמא ניהו, אלא שהתורה אסרתו, ואיכא למימר דדוקא לאדם אסרתו משום דכשאוכלו אחשביה לאוכל ומיחייב, אבל במזבח דלא שייכא ביה האי טעמא לא חשיב איסורא, ולהכי לית ביה משום משקה ישראל.

כ גמ', מיתבי גיד של שלמים וכו' מאי לאו מקטירו. הקשה **בחיודושי הגרע"א**, הא אמרן דפליגי בה רבי ורבנן, ודלמא האי ברייתא כמאן דאמר יעלו. ועיין לעיל אות טז.

כא גמ', תניא כוותיה דרב הונא וכו'. הקשה **המלא הרועים**, הא אמרן דפלוגתא דרבנן ורבי היא ומאי מייתי הכא סיעתא טפי מהתם. ותיירץ, דמדקאמר רב הונא חולצו לתפוח, משמע דווקא התם, והיינו משום דסבר מעלהו שלם, וחולצו לתפוח משום דליכא התם מקום אחר לזרוקו, ולהא מייתי הכא סיעתא, מדקאמרי לתפוח, אבל מרבנן דלעיל לא חזינן אלא דאין מקטירין אותו, אבל לא מוכח אי חולצו למטה או במזבח ולתפוח. ועיין לעיל אות טז.

כב גמ', בשלושה מקומות דברו חכמים בלשון הבאי. עיין רש"י ד"ה שלוש מאות, דכתב שהוא גוזמא. וכן כתב **הרשב"ם בפסחים** (ק"ט). ד"ה משאוי שלוש מאות פרודות, דכל שלוש מאות שבש"ס לאו דווקא, וגוזמא נקט. וכתבו **הענף יוסף והתורת חיים** (כאן), דהיינו חכמי המשנה, אבל חכמי הש"ס אשכחן טובא דדברו בלשון גוזמא. ועיין באמת **ליעקב** שהעיר אמאי בכל

הכי מוקדשין נוהגין בגיד מיבעי ליה, דהא הכא איסור גיד קדים ואיסור מוקדשין הוא דאתי חאיל אגיד. ותיירץ, דתנא דמתני' בחידוש איסור גיד קא מיירי, ועיקר החידוש שאיסור גיד נוהג במוקדשין, לפי ששאר וולדות קדשים ממעי אמן קדושים ולא אתי איסור גיד חאיל עליהו, וקא משמע לן דלפעמים איסור גיד נוהג, והיינו במבכרת. ועיין באות הבאה.

ד גמ', ואי בעית אימא ולדות קדשים בהוייתן הן קדושים. עיין באות הקודמת. וביאר **בחיודושי הרשב"א**, דהכא נמי אתא לאשמועינן החידוש שאיסור גיד נוהג בוולדות קדשים, דסלקא דעתך אמינא וולדות קדשים ממעי אמן קדושים, ואין איסור גיד חל עליהן, קא משמע לן דאיסור גיד נוהג בהן, ובהוייתן קדושים.

ה רש"י ד"ה בטמאה, בתוה"ד, דהא רבי יהודה אין נוהג בשליל קאמר וכו'. כתב **המהרש"א**, דאף אי הווי סבר רבי יהודה דנוהג בשליל לא תיקשי, דהא **לקמן** (ק:) אמרינן דאיסור טמאה קדים, אלא קושטא דמילתא קאמר דסבירא ליה דאין נוהג בשליל.

ו רש"י ד"ה ואיבעית אימא, בתוה"ד, איסור גיד נוהג בכלום משום דאיהו קדים דנוהג בשליל. הקשה **הרש"ש**, אמאי בעי לומר דקדים, הא אף אי נימא דאין נוהג בשליל ובהדי הדדי קאתו, נמי הוי חייל כדפירש במבכרת.

ז תוס' ד"ה אלמא, בתוה"ד, ואף על גב וכו' על איסור אבר מן החי דלא חמיר חייל. הקשה **בחיודושי הגרע"א**, מאי קשיא להו, הא קודם שנתקשר הגיד בבשר ועצמות, ודאי לא הוי אבר מן החי. ואין לומר דהקשו משום דאכתי הוי בשר מן החי, דהא שיטת תוס' דבהמה בחייה לכולי עלמא לאו לבשר מן החי עומדת. [ולכאורה יש לומר, דכיון דהשתא צורת האבר באופן דלית ביה גיד, חשיב אבר אף בלא גיד].

ח בא"ה, שם. הקשה **הראש יוסף**, הא טעמא דרבי יהודה דנוהג איסור גיד בטמאה היינו משום דאין איסור טמאה נוהג בבן נח, וגיד נוהג בבני נח, ולהכי חשיב גיד חמור, והכא נמי נימא דאבר מן החי חמיר, שכן נוהג בבן נח ולא רק בבני יעקב, כגיד, והיכי קאמר דלא חמיר מגיד. ותיירץ, דשמא לא חשיב גיד כ"אבר מן החי" אלא כ"בשר מן החי", וכמאן דאמר דבשר מן החי לא נאסר לבני נח. ועיין באות הקודמת. **והלב אריה** תירץ, דסוגיין סברה דהא דנהיג בבן נח לא הוי חומרא.

ט תוס' ד"ה קדשים דאיסור כרת, משמע דאפילו בשלמים ולאחר זריקה שרי אף לזרים וכו'. כתב **בחיודושי החתם סופר**, דמשמע דקשיא להו משום דמותר אף לזרים, אבל אי לא הוי מותר אלא לכהנים, כיון דעל כל פנים איכא לאו לזרים והווי לאו חמיר דשייך בהו כרת בטומאת הגוף, לא הוי קשיא להו. ולפי זה לא קשיא להו אלא מגיד של שמאל, דהא הימין שייך לכהנים כדכתבו **תוס' לקמן** (עמוד ב') **תוס' ד"ה שלמים**, ואנן לרבי יהודה קיימינן, דסבירא ליה דאינו נוהג אלא בימין, ואם כן נתייבשה קושיית התוס'.

י בא"ה, ואפילו נאסר מתחילה לכל אומות העולם וכו'. הקשה **הנימוקי הגר"ב**, היאך מצי למימר הכי, הא מקרא מפורש הוא **בבראשית** (פ"ב פ"ג) "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה". ועיין לעיל באות א.

יא בא"ה, וא"ת ונימא מיגו דאיתוסף איסור גיד לגבוה. הקשה **הרש"ש**, הא עולה אינה באה אלא מן הזכרים ולא משכחת בה ולד, ובשלמים הא אסור בלאו הכי משום כל שממנו לאישים, כיון שאינו מן האימורים.

יב גמ', כאן להעלותו כאן להלקותו. פירש **רש"י ד"ה להלקותו**, דמלקים אותו אם אכלו. והקשה **בחיודושי הר"ן**, מאי קמשמע לן הא ודאי לקי, כמו שהקשו **לעיל** (פ"ט): "משום דאקדשיה פקע איסור גיד מיניה". ומשום הכי פירש, דבין להעלותו ובין להלקותו איירי במעלה, וללקות אינו לוקה (דכתיב "לא יאכלו בני ישראל"), ומיהו ודאי אסור להעלותו משום דבעינן ממשקה ישראל מן המותר לישראל, וגיד אסור. [ולכאורה צריך עיון, הא אף לדבריו מה נתחדש] ועיין **בפירושי רבנו גרשום** שביאר באופן שלישי. ועיין באות הבאה. **והלב אריה** תירץ קושיית הר"ן, על פי דברי **התוס' לקמן** (קג.) ד"ה **ומר**, דהקשו לרבנן דסברי כל שבשרו אסור גידו מותר, אמאי גיד דטרפה אסור. ותיירצו, דרק מין שבשרו אסור גידו מותר, וטרפה אינו מין אסור, אם כן הכא נמי הווי אמינא דכיון דבשרו קדוש ואסור, יהא גידו מותר, קא משמע לן דגידו אסור, משום דאינו מין אסור.

יג גמ', דתניא והקטיר וכו' לרבות העצמות והגידים והקרנים והטלפים אפילו

הדרגת הירושמי

מסכת חולין דף צ – דף צא

כה אלול – כו אלול התשע"א

רבי יהודה מדכתיב "אכילה", משמע דלא לקי בפחות מכזית, ורבנן ילפי מינה, דאף על חצי גיד דליכא בריה, היכא דאיכא כזית לקי. אמנם רש"י לעיל (פג.) ד"ה עד כתב, דטעמא דרבי יהודה דסבר גיד לא חשיב בריה, אלא כשאר חתיכה מן הבהמה. [ושמא כוונתו דהכי מוכח מקרא דבעי אכילה].

ה) גמ', ואי פשיטא ליה אמאי סופג מ' ותו לא. כתב בחידושי הרשב"א, דלא למימרא דאי מספקא לרבי יהודה הוי אתי שפיר, דאדרבה קשה טפי, אמאי לקי כלל, שמא לא אכל גיד האסור. אלא הכי קאמר, מדלקי, ודאי מוכח דפשיטא ליה דשל ימין אסור, ואכתי קשה לן אמאי לא לקי שמונים.

ו) רש"י ד"ה מזה כזית, בתוה"ד, ומדנקט אבל מזה כזית שמע מינה שתי אכילות וכו'. כתב המהרש"א, דהא דלעיל (פב:) לא חשו לזה ובעו לאוקמא באכילה אחת, משום דלא בעו למיפשט ספיקא דהכא, אבל הכא דעסקינן בספק ובעינן למיפשטי, אזלינן בתר פשטא דלישנא.

ז) רש"י ד"ה ולר' יהודה, שאין בין שניהם אלא כזית. עיין בהגהות הב"ח (אות ג). כתב המהרש"א, דאף דרש"י לעיל (פג.) ד"ה דלית, דחה הביאור דליכא בחד מנייהו כזית אלא בתרווייהו יחד, הכא מוקי סוגיין בהכי, והיינו משום דדוקא התם דאוקמינן בזה אחר זה לא מצוי לפרושי הכי, דאם כן הוי ליה בבת אחת כדי לצרף הני תרי גידי לכזית, אבל הכא דלא אוקמינן בזה אחר זה, שפיר יש לומר דאיירי בבת אחת, ולהכי אף דבכל חד מינייהו ליכא כזית, מצטרפים שניהם לכזית.

ח) גמ', בהאבוקו עמו כאדם שחובק וכו' מלמד שהעלו אבק מרגלותם וכו'. כתב רש"י בראשית (פל"ב פכ"ה), על קרא ד"ויאבק" דמנחם פירש, דהוא לשון אבק שהיו מעלים עפר. ולי נראה שהוא מלשון ויתקשר ש"חובקו ואובקו". והקשה המהרש"א (חידושי אגדות), שנראה שהכריע שלא כדברי מנחם שהוא לשון "אבק" אלא מלשון "קישור" כאילו מפיו אנו חיים, והא פירושו ופירושו מנחם הם בעצמם פלוגתא דתנאי דשמעתין. וכתב ליישב בדוחק, דכוונת הדרוש שהתאבקו עד כסא הכבוד. ועיין מה שתירץ בנמוקי הגרי"ב.

ט) גמ', וריב"ל אמר אמר קרא בהאבוקו עמו כאדם וכו'. הקשה הלב אריה לעיל (צ:), הא כתב רש"י לעיל (צ:): ד"ה דעת נוטה, דהיינו ספק, דנראה קצת דסתם הנאבק עם חבירו כשנותן ימינו לשמאל חבירו וחובקו, ידו מגעת עד ירך ימינו, אם כן האי סברא מהניא בתורת ספק, והיכי קאמר הכא רבי יהושע בן לוי דהויא דעת תורה וודאי. ותירץ, דהסברא בפני עצמה הויא דעת נוטה וספק, אבל הכא דריש רבי יהושע מדכתיב "בהאבוקו" דהוי יתור, וכדאמרין לקמן "ורבנן האי בהאבוקו מאי דרשי ביה". ובחידושי החתם סופר תירץ, דאף רבי יהושע בן לוי יליף ליה מ"הירך בהאבוקו עמו", כלומר, הירך הידוע שהמתאבקים נוגעים בו, אותו לא יאכלו בני ישראל.

י) תוס' ד"ה כמאן, וא"ת דילמא לא נאסר ואפילו הכי היו מקיימין כמו שחיטה דקאמר ליה פרע להם בית השחיטה. תירץ הבן יהוידע, דהוה ליה למימר "והכין" בלבד, ולא לימא ליה על השחיטה, כי באומר "והכין" הכל משמע, דהיינו שיכין כל ההכנה הצריכה, הן שחיטה הן גיד הנשה, וכיון דפרט את שניהם, שמע מינה דלא דמיין אהדי שזה חייבין בו וזו אין חייבים בה. ובמשאת המלך תירץ, לפי מה שכתב הרמב"ם (פ"ח ממאכלות אסורות ה"ו), דהאוכל גיד של נבילה לוקה שתיים, והוא משום דאחשביה רחמנא לאוכל, אף דאין בגידין בנותן טעם, ולפי זה יש לומר דמעיקר הדין לא היה שייך איסור אכילת גיד הנשה, דהרי אין בגידין בנותן טעם, אלא שנאסר משום דרחמנא אחשביה לאוכל, נמצא דלא יתכן האיסור אלא לאחר שנאסר גיד, אבל קודם כן, נהי דקיימו כל התורה עד שלא ניתנה, הרי בלא מה דאחשביה אף לאחר מתן תורה שרי גיד, כיון דאין בו בנותן טעם, לכן מוכח דגיד נאסר לבני יעקב.

יא) בא"ד, ויש לומר מדקאמר והכין משמע דבלאו הכי לא משתרי. כתב המהרש"א, דלא דמי להא דכתיב התם "וטבוח" ועליו לא נצטוו, דדוקא "והכין" דהוא לשון ציווי משמע דבלאו הכי לא משתרי, אבל טבוח כתב רש"י בבראשית (פמ"ג פט"ז) דלא הוי לשון ציווי, דאם כן הוי כתיב וטבוח, ולהכי לא משמע מיניה דהוי משום איסור.

יב) בסוה"ד, אי נמי פרע להו בית השחיטה היינו נחירה שנצטוו על הנחירה. כתב המהר"ץ חיות לעיל (לג.), דבספר עשרה מאמרות לרמ"ע (מאמר חיקור הדין ח"ג סוף פכ"א) הביא תוספתא, דבן נח אסור במתה מאליה ובעי מעשה

מקום דנקט לשון גוזמא, נקט מספר "ג' מאות".

כג) גמ', ושלוש מאות כהנים מטבילין אותה. פירש הענף יוסף בשם הגר"א, דהוי קרוב לשלוש מאות כיון דארכה ארבעים ורחבה עשרים הוי בהקיפה מאה ועשרים אמות, וכדאמרין במנחות (צב.) אמר רבי יהודה דאמת כלים ה' טפחים, וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מבית הבחירה ה"ו), נמצא שש מאות טפחים בהקיפה, וכולם רצו לזכות במצוה ולא יכלו לזכות בה אלא שלוש מאות כהנים, משום דבשתי ידיים איכא שני טפחים, והא דהוי גוזמא משום שבקרנות לא יכלו שני כהנים לתפוס ונחסר מעט משלוש מאות. וכן הביא בתפארת ישראל (שקלים פ"ח מ"ד בועז ד), והקשה, הא הכא איתא דהוי גוזמא. ותירץ בשם בנו שחשבון זה יתכן במציאות אבל לא הוצרכו לכל כך הרבה כהנים. וקצת צריך עיון מרש"י הכא דמשמע דמנין ג' מאות הוא הגוזמא. אמנם בקול אליהו (שמות פרק כה פסוק י) הביא, דהשואל ומשיב (מהדורא ג ח"ג סנ"ב) כתב בשם הגר"א דהגוזמא קאי על השמונים ושנים ריבוא. וכן כתב בהר המוריה (הלכות כלי המקדש פרק ז ה"טז). ובבאר שבע (תמיד כט:): הביא דברי הרמב"ם (פירוש המשניות שקלים שם) דלשון הנאמר בפרוכת כאן הבאי הוא גוזמא, והקשה, הא כתב (בפ"ו מכלי המקדש ה"טז) שהיתה פרוכת נעשית מעשרים וארבעה חוטין ונארגת על שבעים ושנים נירין ועבידה טפח, והיינו דאינו גוזמא. וכן הקשה בחק נתן. ועיין בערוך ערך גוזמא דכתב, דהיינו דלא היה נראה כמה כהנים הן, והוי נראין כמו קהל רב. כד) גמ', ושתיים היו עושים בשנה. כתב המהר"ם שיף, דאפשר דהני שתיים אחת לדביר ואחת לאולם. וכתב בעץ יוסף, דלפי זה שייכי שפיר שני לשונות דרש"י ד"ה ארכה מ'.

כה) תוס' ד"ה שלוש מאות כהנים מטבילין אותה, ואם תאמר וכו'. תירץ בחידושי הריטב"א, דאין הכי נמי דלא בעי טבילה אלא ראוי להטביל קתני, דהא גוזמא נקט ליה. וכן כתב מדיליה בפרדס יוסף (שמות פרק כו פסוק לא). ועיין שם אריכות דברים.

כו) בא"ד, שם. תירצו תוס' בביצה (יד:): ד"ה מפני, שבשעה שנושאים הפרוכת ממקום למקום היו נותנים הכלים לתוכה, ולהכי חשיבא כלי ובעיא טבילה.

כז) גמ', רבי יהודה אומר וכו'. במדרש רבה (בראשית פרשא ע"ח) הביא, דאף רבי יוסי סובר דרך בירך אחת נוהג, וכתב דהדעת מכרעת דהיינו בשמאל, (ודלא כרבי יהודה דבימין).

כח) גמ', כשהוכרו ולבסוף נתערבו. הקשה השאגת אריה (סימן צו), נימא עשה דאכילת הכשרים דוחה לא תעשה דגיד. ותירץ בחידושי החתם סופר, דאף דלקמן (צט:): אמר רבי יהודה מין במינו לא בטיל, הא כתבו תוס' (שם) ד"ה והאמר, דהוי מצוי למימר הא דידיה הא דרביה, כלומר, דהיינו דרביה, אבל הוא עצמו סבר מין במינו בטל, ולהכי, כיון דודאי ירבה גיד אחד על חברו ויבטלו, הוי ליה ספק עשה, ובהאי גוונא ודאי לא אמרינן דוחה. עוד תירץ, דהוי על ידי פשיעה, ובכהאי גוונא לא אמרינן עשה דוחה לא תעשה, כמו שכתבו התוס' בעירובין (ק). ד"ה מתן, ולפי זה שפיר אמרינן דמיירי בשוהוכרו לבסוף נתערבו, דהוי דווקא בכהאי גוונא דפשע, ולא בעינן לדברי רש"י ד"ה שהוכרו, שנדחק וביאר דלאו דווקא הוכרו.

כט) רש"י ד"ה שהוכרו, לאו דוקא. עיין בהגהות הב"ח, ועיין באות הקודמת.

דף צא ע"א

א) גמ', רב אשי אמר לא נצרכא אלא לשמנו דתניא שמנו מותר וישראל קדושים נהגו בו איסור. כתב המהרש"א, דצריך לומר דסייג ותקנה דרבנן מהני למיעקר לאו דאורייתא בשב ואל תעשה, וכן מצינו בברכות (יט:).

ב) גמ', רב אשי אמר לא נצרכא אלא לשמנו. כתב הריטב"א דרש"י לקמן (צב:): ד"ה גוזמא כתב, דמודה רבי יהודה דשומן הגיד אסור, וכתב, דלדידיה רב אשי לא פליג אדרב חסדא דאוקי ברייתא כרבי יהודה, ואפילו רבי יהודה מודה דשומן הגיד אסור. אמנם עיין תוס' ד"ה רב אשי, דפליגי.

ג) רש"י ד"ה וחייבין עליו, ועוד שהוא על הכף. ובר"ה ואין חייבין עליו כתב, דלאו היינו על הכף. והקשה הרש"ש, אי ילפינן מקרא דעל הכף, אמאי איצטרין לרבנן "הירך" דרש"י מיניה דפשיט בכליה ירך לאפוקי חיצון, תיפוק ליה מו, אשר על הכף.

ד) גמ', דתניא וכו' רבי יהודה אומר עד שיהא בו כזית. לקמן (צו:): יליף לה

דסבר דלכל אדם אסור. עוד תירץ, דלכל אדם הוא זהירות בעלמא וכדאמרו התם יכנס בכי טוב, ולתלמיד חכם הוי איסור.

דף צא ע"ב

(א) גמ', לך נא ראה את שלום אחיך. פירש המהרש"א (חדושי אגדות), דדייק מדלא אמר שאל לשלום אחיך כדכתיב בשמות (פי"ח פ"ז) "וישאלו איש לרעהו לשלום", על כרחך ש"ראה" קאי אהליכה, דהיינו שילך רק בזמן שרואים.

(ב) גמ', ויזרח לו השמש וכו'. כתב המהרש"א (חדושי אגדות), דנראה דאמרינן דזרחה לו כדי שלא ילך יחידי בלילה. אבל רש"י בפירוש התורה בראשית (פ"ב פ"ב) פירש, דזרחה לו לרפאות צליעתו, וכן פירשו במדרש רבה שם.

(ג) גמ', אמר רבי עקיבא שאלתי וכו'. ביאר המהר"ם שף, דכל זה מדברי רב, דמייתי מינה ראייה דאסור לתלמיד חכם שיצא יחידי בלילה, מדאמר הקדוש ברוך הוא צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה מיד בא השמש, דקשיא ליה דלמא ילך בלילה ולא ילין באותו מקום, אלא על כרחך דאסור לתלמיד חכם לילך יחידי בלילה, הלכך בוודאי ילין שם. וכן מדוקדק מהלשון "אמר רבי עקיבא", והא רבי עקיבא תנא הוא והוי ליה למימר תני רבי עקיבא, אלא דרב דרש לה ואינם דברי רבי עקיבא.

(ד) גמ', אמר רבי יצחק שמש הבאה בעבורו זרחה בעבורו. כתב העץ יוסף, דמשמע דתליא הא בהא דמוכרח דשמש ששקעה עברו תורה בעבורו. וביאר, דהיינו משום דהלילה לא חשיב מחיי האדם, כדאמרינן בשבת (פ"ט): ימי שנותניו בהם שבעים שנים, דל עשרים וחמש דלילתא, להכי היה הכרח להחזיר לו זמן שתזרח עברו.

(ה) גמ', שם. כתבו תוס' בעבודה זרה (כה). ד"ה למשה, דהא דלא חשיב יעקב בהדי משה יהושע ונקדימון שעמדה להם חמה, דשאני יעקב דנשתלם לו הוי על ששקעה לו קודם הזמן.

(ו) גמ', ויקח מאבני המקום. הקשה בחידושי חתם ספר בשם זית רענן ופרשת דרכים, איך ישן על האבנים שהיו שם, הרי ידע דבמקום זה התפללו אבותיו ונעקד בו יצחק, ואבני מזבח אסורות בהנאה. ותירצו, דלא שכב על האבנים ממש, אלא עשאם מרוב סביבו להגן מן החיות, דבכהאי גוונא שרי ליהנות מקודש, כי היכי דרבי יוחנן בן זכאי דרש בצל ההיכל, וצריך לומר ד"עלי יניח" לאו דווקא אלא כנגדי יניח. וביאר, דלפי זה אתי שפיר הא דדרשינן שנעשו אבן אחת, ולא ניחא לן בפירוש תוס' ד"ה כתיב, דכיון שעשאו מרוב ודאי הוו טפי מאבן אחת.

(ז) גמ', וכל אחת ואחת אומרת עלי יניח צדיק זה ראשו. כתב העץ יוסף בשם ספר נזר הקודש, דנראה, ד"אומרת" קאי על שר שלהן ומזלן שאין לך דבר למטה שאין לו שורש למעלה. ועוד פירש, דאבני קודש דמקום המקדש נתעלו והיו בהן מעלות רוחניות.

(ח) גמ', מאי רבותיה. הביא בחידושי הגרע"א, דהקשו מהא דקיימא לן דהמחזיק בשדה אחת קונה עשר שדות בעשר מדינות, ואם כן הכא נמי נימא דהיינו רבותיה דעל ידי החזקה בשדה זו זכה בכל ארץ ישראל. ותירץ, דהא דמקשינן, היינו משום דכתיב בבראשית (פ"ח פ"ג) "הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך" משמע דרק אותה קרקע ניתנה לו.

(ט) רש"י ד"ה ויפגע, כדכתיב אל תפגע בי. הקשה הגרע"א (בגליון הש"ס), אמאי שינה מסוגיא דברכות (כו): דילפינן לה מדכתיב בירמיה (פ"ז פט"ז) "ואתה אל תתפלל בעד העם הזה וגו' ואל תפגע בי" ורש"י גופיה בפירוש התורה בראשית (פ"ח פ"א) יליף לה מקרא דירמיה.

(י) רש"י ד"ה כתרשוש, ים ששמו תרשוש. בדניאל (פ"י פ"ו) פירש רש"י דים של אפריקה שמו תרשוש. וביאר המהרש"א (חדושי אגדות), דליכא למימר דקאי על ים דכל העולם, דהוא רחב הרבה משני אלפים פרסה דהוא שליש עולם. אבל רבינו סעדיה פירש בדניאל (שם), דשני אלפים קאי על עומק הים, ולדבריו יש לומר דקאי אים של כל העולם. ועיין מה שכתב היעב"ץ.

(יא) תוס' ד"ה קוביוסטוס, וקשה לפירושו וכו' ומה שייך שם גונב נפשות. ובתוס' בבא קמא (צב): ד"ה קוביוסטוס תירצו, דכיון דהשקלים היו כנגד ישראל חשיב ליה כגונב נפשות.

(יב) גמ', ומלאכי השרת וכו' אלא פעם אחת ביום וכו' ואמרי לה פעם אחת

נחירה, וכן דייק מרש"י לקמן (צב): ד"ה במקולין, דפירש דבהמה שמתה מאליה נהגו שלא לאוכלה בפרהסיא. אמנם עיין במה שהקשה הרש"ש אגמ', דלא מצינו מאן דמחשיב ליה במנין שבע מצוות בני נח, ואדרבה הא כתיב בדברים (פ"ד פ"א) גבי נבילה "לגר אשר בשערך תתננה ואכלה", ואף דלעיל (לג). אמרינן "כותים נחירה סגי להו", הא ודאי הכוונה אמיתה, דאי נחירה ממש, מהיכי תיתי דמפרכסת אסירא להו, נימא דכמו לדין שחיטה מתרת אף במפרכסת, אף לדידיה נחירה מתרת אף דמפרכסת, וכן הקשה בחידושי הגרע"א. ובתוס' הרא"ש ובשאר ראשונים, פרשו דהא דנצטו על הנחירה, היינו שלא יאכלו אבר מן החי.

(יג) גמ', וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהם בגזל. ביאר הבן יהודע, שהם מחמירין על עצמן שלא לגזול אפילו דבר מועט דלא קפדי אינשי, כגון ליקח קיסם מן אגודה של עצים וכיוצא בזה, ולכן הם מייקרים ממונם בביתם, שלא לאבד אפילו דבר מועט, כדי ללמד את בניו ובני ביתו שלא יזלזלו בגזל שהוא דבר מועט דלא קפדי אינשי עליה, בראותם שהמון חשוב אצל בעלי, דאפילו שהוא עשיר גדול, סיכן עצמו לחזור לבדו להביא פכין קטנים דאין חשובין כלום לפי עשרו. ועיין במאירי דכתב, דדרשינן הכא מיעקב, דתלמידי חכמים מתוך שאין פושטין ידיהם בגזל, ושואין מבקשים טרפם בדברים שאינם מהוגנים, ראוי להם לצמצם בממונם, ולהיות את שלהם חביב בעיניהם.

(יד) גמ', אמר רבי יצחק מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה. (בכל גווני משום מוזיקין). בברכות (מג): אסרינן לתלמיד חכם לצאת בלילה מפני החשד, ולהכי דווקא בלא קביע ליה עידנא אסור, אבל בקביע לית לן בה. וכתב במלא הרועים, דלהכי בקביע ליה עידניה שרי, משום דהתם בהולך לדבר מצוה דלא חייש למוזיקין ואיכא חשד לחודיה, אבל הכא דאזיל שלא למצוה (כיעקב שחזר לפכים קטנים), אסור בכל גוונא משום מוזיקין. או יש לומר דהתם בהולך לעירו דלא שייך ביה מוזיקין אלא חשד, וכאן בהולך לדרך ולהכי שייך מוזיקין.

(טו) רש"י ד"ה שנשטייר, בסוה"ד, וחשכה לו. (כלומר דפתאום החשיך). כתב התפארת יעקב, דאתי לתרץ איך יצא יעקב יחידי בלילה, וכי לא ידע להאי הלכתא דלא יצא לתלמיד חכם בלילה, להכי פירש, דודאי ביום יצא ופתאום חשכה לו. ועיין באות הבאה.

(טז) בסוה"ד, שם. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), היכי קאמר רש"י דפתאום חשכה לו, הא בהדיא כתיב ויקם בלילה הוא ויעבר וגו', הרי שהתחיל בלילה. ותירצו הלב אריה והבן יהודע, דודאי מודה דיצא בלילה ומה שכתב דפתאום חשכה לו, היינו דבזמן שיצא, האירה הלכנה, ופתאום שקעה וחשכה לו.

(יז) גמ', מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה. הקשה הבן יהודע, אמאי לא יליף רבי יצחק מקרא של "וישכם אברהם" דיליף מיניה רבי אבהו, דהוא קדים להאי קרא של "ויאבק". וביאר, דהתם הוו תלתא בהדיה שהם יצחק ושני נערי, ואם כן מה שלא יצא בלילה היה בשביל פחתים, ולא בשביל מוזיקין, ומשום הכי לא ילפינן מינה דאל יצא יחידי בלילה בשביל מוזיקין. אבל רבי אבהו גמיר מיניה, משום דכתיב "ויחבוש את חמורו ויקח את שני נעריו אתו", משמע שבתחלה לא היה בדעתו ליקח את שני נערי, אלא רק את יצחק, דאם מתחלה היה דעתו ליקח שני נערי, מדוע חבש את חמורו בידו, הרי היה לו לומר לשני נערי לחבוש החמור, אלא ודאי מתחלה לא היה בדעתו שיקח אותם וכיון דהיו שנים הוא ויצחק, המתין עד הבוקר משום מוזיקין, כיון דלענין מוזיקין שנים חשיבי כאחד.

(יח) תוס' ד"ה מכאן, אומר רבינו תם דדווקא נקט תלמיד חכם וכו'. אמנם תוס' בפסחים (ב). ד"ה יכנס, פליגי, וכתבו דלאו דוקא תלמיד חכם אלא כל אדם צריך לזוהר מן המוזיקין, כדכתיב (שמות פי"ב פ"ב) "אל תצאו איש מפתח ביתו". והקשה במהרש"א (חידושי אגדות), דלדידיה אמאי נקט הכא תלמיד חכם. ותירץ, דרבנותא אשמועינן, דלא אמרינן תורתו משמרתו מן המוזיקין. עוד תירץ, דהכא בגוונא דנערי עמו, כדאיירי בקרא דעקידה, שהלך אברהם עם נערי ומשום מוזיקין ליכא, אך מכל מקום אסור משום גנאי שיחשבו שהולך לזונה, ולזה חיישינן אף עם נערי. והמלא הרועים ציין, דבתוס' בבא קמא (ס): ד"ה לעולם, פליגי בהא ר"י ור"ת, ולדברי ר"י דכל אדם יכנס בכי טוב, צריך לומר דפליגי רבי יצחק דהכא אדרבי יהודה דהתם

הדרק היוזמי

בשחיטת אמו, חלבו וגידו נמי שרו. ובחידושי הרשב"א כתב, דאף רבי יוחנן דאמר **לעיל** (עה). תלש חלב מבן ט' חי חלבו אסור דחדשים גרמי לה, היינו דוקא קודם שחיטת אמו, אבל אחר שנשחטה מודה דהותר חלבו דשליל מקרא ד"כל בבהמה תאכלו".

ז) גמ', שם. הקשו הר"ן (דף ל. מדפי הרי"ף) ובחידושי הרשב"א, כיון דקיימא לן כרבי אלעזר דאולי רבי מאיר ורבי יהודה לשיטתם, דלרבי יהודה דבן ט' חי נותר בשחיטת אמו, חלבו וגידו נמי שרו, היאך פסק הרמב"ם (פ"ה ממאכלות אסורות ה"ג י"ד) כרבי יהודה דשחיטת אמו מתירה את השליל, ומאיך כתב (פ"ז מאכלות אסורות ה"ג) דחלבו אסור, הא רבי יהודה יליף מ"כל בבהמה" דכל בבהמה שרי. ותירץ המגיד משנה (פ"ז ה"ג), דהרמב"ם סבר, דלא היתה כוונת ר' אלעזר דדין החלב תלי בהיתר השליל בשחיטת אמו, אלא דבתרווייהו סבר רבי מאיר דאסור, ורבי יהודה שרי. וכן מוכח מהא ד**לעיל** (עד). סתם רבי כרבי יהודה שניתר בשחיטת אמו, ו**לעיל** (פט): סתם כרבי מאיר דחלבו אסור. ועיין באות הבאה.

יא) גמ', שם. כתב הרי"ף (דף כה. מדפי הרי"ף), דקיימא לן כחכמים דשחיטת אמו של שליל מתירתו באכילה (בלא שישחט) וחלבו שרי. וכתב בחידושי הרשב"א, דהעתיק דברי הברייתא שם, ובהיא בריתא שרו נמי גידו, ומדהשמיט לה הרי"ף מהלכותיו, משמע דסבר דדוקא חלבו דשליל שרי, אבל גידו לא. וכן הוכיח ממה שהעתיק הרי"ף (ל. מדפי הרי"ף) למתניתין דריש פירקין גידו דשליל אסור. וביאר (כאן, ו**לעיל** פט): דסבר, דר' אלעזר דאמר דרבי מאיר ורבי יהודה לשיטתם, היינו דוקא אחלבו, משום דהא בהא תלי, דלרבי מאיר דהוה האי שליל בהמה מעליא ובעי שחיטה וקרינן "זובחת מבקרך ומצאנך", הכי נמי קרינן ביה "חלב שור וכשב ועז", ולרבי יהודה דלא הוי בהמה לשחיטה, לא הוי נמי לחלב, אבל גידו הוה ליה להיאסר, אלא דרבי יהודה שרי ליה מטעם אחר, דיליף מ"כל בבהמה תאכלו", ולהכי האי פלוגתא הויה נמי בבן ח', דכולי עלמא מודו דניתר בשחיטת אמו. ולפי זה אתי שפיר דלא סתרי הסתמות אהדדי, דהא דסתים לן רבי לעיל (עד). כרבי יהודה דשרי חלבו וגידו אינו ענין כלל להא דהכא (פט): סתים לן דגידו אסור, משום דגידו לא תליא בפלוגתא דשליל וחלבו, אלא פלוגתא אחריתי היא, אי דרשינן "כל בבהמה".

יב) תוס' ד"ה אילימא, ואם תאמר ומאי שנא דבגידו דשליל פליגי ובחלבו דשליל מודו. ותירץ התוס' הרא"ש, דחלב בהמה כתיב, (ושליל לא מיקרי בהמה). ובתוס' **לעיל** (פט): ד"ה בולדות כתבו, דבבן ח' דוקא חלבו לא נאסר משום דכתיב "חלב שור וכשב" ובן ח' לא מיקרי שור וכשב, וכן תירץ כאן התורת חיים בשם הראב"ן.

יג) תוס' ד"ה ואמר, בתוה"ד, הוה אמינא חלבו דקתני בברייתא היינו חלבו דגיד דעלמא. כתב בחידושי הרשב"א, דלאותה הוה אמינא בהא פליגי, דרבי מאיר דאסר גיד משום דסבר חדשים גרמי, ורבי יהודה דשרי סבר אוירא קא גרים. (וחלבו דגיד כגיד הוי), אבל חלב דשליל מודו תרווייהו דשרי דלאו בעמוד והקרב קאי.

יד) בא"ד, לכך מייתי דר' אלעזר דהלכו לשיטתם וכו'. כתב בחידושי הרשב"א, דמדאקשינן מרבי אלעזר ולא דחינן דשמואל פליג עליה, שמע מינה דהא דר' אלעזר הלכה פסוקה היא וליכא מאן דפליג עליה. והרמב"ן ביאר עוד, דלהכי מוכיחנן מר' אלעזר דקים להו דאיירי בחלבו דשליל.

טו) גמ', ומודה שמואל דלרבי מאיר מדרבנן אסור. כתב הרי"טב"א, דצריך לומר דמה שאמר "וחלבו מותר לדברי הכל", היינו מדאורייתא. והקשה, אי אסור מדרבנן היכי פסיק דמותר. ותירץ, דמתחילתו לא היה איסור דרבנן, אלא מנהג ישראל קדושים.

טז) גמ', רבי יהודה אומר גוממו עם השופי. ופירש רש"י בעבודה זרה (כה). ד"ה שופי, דהיינו שעל כף הירך, ועיין לקמן (צו): מה שנכתוב בזה.

יז) גמ', אמר רב יצחק וכו' לא אסרה תורה אלא קנוקות שבו. עיין פירוש תוס' ד"ה עולא אמר. כתב בחידושי הרשב"א, דנראה דפליגי בפלוגתא דתנאי לקמן (צט): אי יש בגידין בנותן טעם, דאי לאו הכי, תיקשי התם, וכי נחלקו במה שיעיד עליו החיך, ליטעמיה קפילא, ולימא אי יש בו נתינת טעם אי לאו. אלא בהא פליגי, דמאן דאמר התם יש בגידין בנותן טעם, סבירא ליה כרב דאוקי הכא איסור גיד אקנוקות, דבהו ודאי איכא טעמא, ומאן דאמר התם אין בגידין בנותן טעם סבר כעולא דאיסור התורה אגיד עצמו,

בעולם. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דליכא לפרש שכל המלאכים לא אמרו שירה אלא פעם אחת בעולם, דהא מצינו להדיא בקראי דאמרו שירה כמה פעמים, הכא דאמר "שלחני", ובישעיה (פ"ו פ"ג) "וקרא זה אל זה", וביחזקאל (פ"ג פ"ב) "ברוך כבוד ה'". לכך נראה, דודאי מלאכים אומרים שירה בכל יום, אלא שמתחדשים כל יום ואין מלאך אחד אומר שירה אלא פעם אחת ביום, ואמרי לה פעם אחת בעולם. עוד פירש, דשמא כל הני אמרי לה מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, אלא קאמרי דיש מלאכים שאומרים בכל יום ויש פעם בשבת וכו' כל חד לפי מעלתו. ועיין עוד במכתב מאליהו (ח"ג עמוד 152).

דף צב ע"א

א) גמ', ראש גולה שבבבל ונשיא שבארץ ישראל. הקשה המהר"ץ חיות, דמשמע מהכא (עיין רש"י ד"ה שרית), דנשיא דארץ ישראל חשוב מראש הגולה, ובסנהדרין (ה). אמרינן איפכא דראש גולה חשוב טפי, דיש לו כח להפקיע ממון.

ב) רש"י ד"ה אלו ג' שרי גוים, מלאכים. אבל רבינו גרשום פירש, דהיינו גוים כשרים כגון אדרכן ששימש את רבי. וכן כתב הרש"ש, דלולי דברי רש"י הוי מפרש דקאי על שרים דלמטה, ומר סבר גוים דרשינן ומר גיים דרשינן.

ג) גמ', אלו שלושים מצוות שקבלו עליהם בני נח. עיין פירוש רש"י ד"ה שלושים שכתב דלא אתפרשו הנך מצוות. ובירושלמי עבודה זרה (פ"ב ה"א ט). אמרינן אלו שלשים מצוות שעתידינן בני נח לקבל עליהם. וכן במדרש רבה בראשית (פרשה צח אות ט'), דדריש אקרא ד"אוסרי לגפן עירה" זה מלך המשיח, שבא להכניס עליותיו של ישראל וליתן להם שלשים מצוות.

ד) גמ', אמר לו רבי יהושע וכי מראין לו לאדם מה שהיה וכו'. כתב העץ יוסף בשם נזר הקודש, דרבי אלעזר מתרץ קושיית רבי יהושע, וקאי על העתיד, שהראו לו שהשלשה אבות ואמהות והשבתים כולם הם קיום העולם, המכונה בשם "כרם וגפן" כמבואר במדרשות, ומבלעדם היה העולם חרב. ולפי שעל ידי אותו חלום נתגדל יוסף, עד שנתגלגלה ירידת אבותינו למצרים, כדי שלא יתייאשו מן הגאולה, הראה הקדוש ברוך הוא ליוסף פתח תקווה, שהאבות והאמהות הם כולם תיקון העולם, וזכותם תעמוד גם לבניהם אחריהם להיותם לעם סגולה לה' להוציאם משיעבוד לחירות, אף שאינם כדאים מצד עצמם כדאייתא במדרש רבה (פ"ו).

ה) גמ', כסף אלו צדיקים. בזכריה (פ"א פ"ב) פירש רש"י ד"ה וישקלו, דכסף מלשון חמדה ואהבה. והבן יהוידע ביאר, דנמשלו לכסף, דאות ס' הוא יותר מכ' ואות פ' יותר מס', דהיינו שערך אותיות תיבה זו מתרבה מתחילתה לסופה, וכן הצדיקים ככל שמזקינים דעתם מתוספת עליהם.

ו) גמ', חומר שעורים ולתך שעורים אלו מ"ה צדיקים. ביאר הבן יהוידע, דנמשלו צדיקים לשעורים, לפי מה דאיתא לעיל (ה): אקרא דתהילים (פ"ז פ"ז) "אדם ובהמה תושיע ה'" אלו בני אדם שהם ערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה בענוה, ולהכי השוו לשעורים דהוו מאכל בהמה.

ז) גמ', אמר אביי ורובייהו משתכחי בני כנישתא דתותי אפתא. ביאר הבן יהוידע, דלא תימא דאותם צדיקים הם מפורסמים וידועים שבדור, ויושבים ראשונה במעלות רמות ומקומות מפוארים, אדרבה אם תרצה לחפשם תמצאם יושבים תחת היציע בבית הכנסת דמקום שאינו חשוב, דרובם אינם ידועים.

דף צב ע"ב

ח) גמ', בתר דידיה אזלינן או בתר מיניה אזלינן תיקו. הקשה בחידושי הרמב"ן, מאי שנא מתפילין באיטר דלא מספקינן, ואזלינן בתר דידיה ומניח בימין שהיא שמאל שלו. ותירץ, דשאני תפילין דכתיב בקרא "ידכה" דמשמע כל חד ביד כהה שלו. עוד תירץ, דודאי בעלמא אזלינן בתר דידיה, ודוקא הכא מספקינן דלמא בתר מיניה, כיון דטעם האיסור הוא משום מעשה דיעקב, מה יעקב יש לו ולמינו כף, אף כל שיש לו ולמינו כף נאסר, ואי ליכא למינו כף לא דמי לגמרי ליעקב, ולא נאסור.

ט) גמ', ואמר ר' אלעזר רבי מאיר לשיטתו וכו'. כתב הר"ן (דף ל. מדפי הרי"ף), דכיון דאולי לשיטתם, וקיימא לן כרבי יהודה דאף בן ט' נותר

הדרך היומיומית

מסכת חולין דף צב – דף צג

כז אלול – כח אלול התשע"א

אלא בני מעיים איקרו אמה על שם אמת המים, ופליג אשיעור אמה. (ח) **רש"י ד"ה וזהו**, שנחלקו בו רבי ישמעאל ורבי עקיבא באלו טרפות. הקשה הגרע"א **בגליון הש"ס**, הא **לעיל** (מט): פירש **רש"י ד"ה חלב**, דבחלב שעל הדקין לא פליגי, ומודו תרוייהו דמיקרי חלב ואסיר, ולא פליגי אלא בחלב שעל הקיבה אי אסיר.

(ט) **גמ', דטחלי ודכפלי ודכוליתא משום תרבא**. כתבו **תוס' לקמן** (צז). **ד"ה כוליא**, דהיינו שהקרום מובלע מן החלב. (דאיהו גופיה לא הוי חלב אלא בלוע מחלב שעל ידו).

דף צג ע"ב

(ו) **גמ', ואת לא תיכול משום ואל תטוש תורת אמך**. עיין **תוס' ד"ה משום אל תטוש**. והרמב"ם (פ"ה ממאכלות אסורות ה"ז) כתב, דאסור לאוכלו ממנהג שנהגו כל ישראל מקדם, שהרי הוא דומה לאבר מן החי. והקשה **בחיידושי הריטב"א**, מדאמר ליה "ואת לא תיכול", לא משמע הכי, אלא דלאחריני שרי. ועל כן כתב, דלא אסר אלא לרב שמן לפי שנהגו איסור במקומו, ואף שבמקומו של רבי יוחנן לא נהגו בו איסור, דרב שמן דעתו לחזור הוי. אבל הרי"ן (דף לא. מדפי הרי"ף) כתב, דדוקא במנהגא דבבל היכא דלא נהגי הכי שרי, אבל הכא דאסרינהו בני בבל מדינא, גרידינן בתרייהו ואסור.

(יא) **גמ', עד תלתין יומין שרו בלא קליפה מכאן ואילך וכו'**. כתב **בחיידושי הרשב"א**, דאי קודם שלשים אית ביה שורייקי שרי, דלאו דם הוא אלא תולדת החוטאים וליחתם ואדומים הם, דאי נימא דאף תוך שלשים אסיר באית ביה שורייקי, אין הפרש בין קודם שלשים לאחריהם, ולא תלי אלא בשורייקי סומקא, דאי ליכא שרי ואי איכא אסיר.

(יב) **רש"י ד"ה שריין, בסוה"ד**, גדיא לאו דוקא. כתב הרמב"ם (פ"ז ממאכלות אסורות ה"ד), ביצי גדי או טלה וכו'. וכתב **המגיד משנה**, דשמא אף לרש"י הזכירו גדי למעוטי בהמה גסה דאסירא תוך שלשים. וביאר **הדברי חמודות** (על הרא"ש סימן י אות מג), דלדידיה אף רש"י מודה דגסה שאני, ומה שכתב דגדי לאו דווקא, היינו דכל בהמות דקות שוו. אבל בטור (סימן סה ס"ד) כתב, ביצי זכר וכו', משמע דהבין במה שכתב רש"י לאו דווקא, דכולהו בהמות שוו להאי דינא בין דקות בין גסות.

(יג) **גמ', אומצא דאסמיק**. כתב **בחיידושי הרמב"ן**, דרוב מפרשים פירשו, דהיינו חתיכה שנצרר בה דם מחמת מכה, אבל הביא, **דההלכות גדולות** כתב, אומצא שטמנו (עם דמו) בחומץ והסמיק, הוא והחומץ אסורים, ותקנתיה בשפור. ואי מלחו וחתכו, שרי אף לקדירה. וכתב הרמב"ן, דוודאי מוכרח דאיירי בחומץ צונן, וחומץ צונן לא הוי כבישול, דאי הוי כבישול היה הבשר נאסר עולמית, אלא צריך לומר דעל ידי החומץ נאסף הדם, ולהכי לא יצא במליחה לחודה, ואף דאמרין **לקמן** (צז): כבוש הרי הוא כמבושל, יש לומר דהיינו חומץ עם תבלין, אבל בחומץ גרידא לא, וסיים דאינו מתיישב על הלב.

(יד) **גמ', רישא בכיבשא וכו' אצדין מיקפא קפי ואסור**. הקשה **בחיידושי הרשב"א**, מאי שנא ממזוקי דלא מפלגינן בהו ובכל גווני שרו. ותירץ, דשאני רישא דכיון דקאי אצדין וליכא חתך ונקב סמוך למוח במקום שהוא שוכב עליו על האש, אין הדם יוצא לחוץ, אלא מתמצה ויורד לגומא של מוח, אבל במזריקי שאין שם גומא שיתמצה בתוכה זב ושותת דרך חתך הראשים שנחתכו. ועיין **לעיל** צג. אות ג שיטת **הראב"ד**, דאף חוטינן בעי להניחם כלפי מטה.

(טו) **תוס' ד"ה רישא בכיבשא, בתוה"ד**, ואי אישתלי מוקרא הוא דאסור באכילה ורישא גופה שרי. כתב **בחיידושי הרמב"ן**, דהיינו דווקא בצליה, אבל בבישול ודאי כל הראש נאסר. (וכן הוא **לקמן** צז).

(טז) **גמ', והתניא פנימי סמוך לבשר וכו' איקלודי מיקלוד**. כתב **בחיידושי הרשב"א**, דלאו למימרא דאותו שנכנס בבשר אסיר מדאורייתא, דהא שמואל גופיה אמר **לקמן** (צו). דלא אסרה תורה אלא גיד שעל הכף, אלא דהקשו עליה דפנימי דאסרה תורה אינו הסמוך לעצם, אלא הסמוך לבשר כדחוינן בברייתא, ואהדר שמואל, דלעולם פנימי דנאסר הוא הסמוך לעצם כדקאמר, והא דחוינן בברייתא דפנימי הוא סמוך לבשר, היינו הנכנס בבשר. (יז) **גמ', והלכתא להלקותו בכזית לעברו בכשעורה**. כתב **בחיידושי הרשב"א**, דמדקאמר "והלכתא", משמע דמר זוטרא דאמר אף בשנים ושלושה מקומות,

וביה ודאי ליכא טעמא. והא דלא פסקי בהדיא, ואמר רבי יצחק הלכתא כתנא דמתניתין ועולא כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא, משום דבעו לפירושי טעם מחלוקתם. ולהכי, אביי נמי דאמר כוותיה דעולא מסתברא, ולא אמר מסתברא כרבי ישמעאל, משום דעולא פירש דבריו ומהאי טעמא פסיק כוותיה. ובסוף דבריו כתב, דשמא תנאי פליגי בגיד גופיה, אי אית ביה טעמא, וסברי דבטעם משהו לא סמכינן אקפילא, והכא רב ודאי סבר יש בגידין, כלומר בקנוקנות, בנותן טעם, דלהכי אפקיה לקרא ממשמעותיה, ובעולא נסתפק אי סבר אין בגידין בנותן טעם, כדקאמר עץ הוא, או דילמא סבר יש בהם בנותן טעם, אלא קאמר לרב דאפילו אי אין בהן בנותן טעם, לא הוי מפיק לקרא ממשמעותיה.

(יח) **תוס' ד"ה כוותיה, בסוה"ד**, משמע דלעולא אפילו מדרבנן שרי. אבל **בחיידושי הריטב"א** כתב, דמודה עולא דמדרבנן אסיר, כדאמר רב אשי גבי חוטינן.

(יט) **גמ', רבה ממרטט ליה וכו' רבי אסי גאים ליה אמר אביי כוותיה דרבי אסי מסתברא וכו'**. ועיין **ברש"י** (צג). **ד"ה חלב, ותוס' ד"ה אמר**. ו**בחיידושי הריטב"א** כתב, דמדאורייתא מודו כולי עלמא דאין צריך לחטט אחריו, והא דפליגי הכא רבה ורב אסי היינו אי גזור ביה מדרבנן. והוכיח מקרא דעל הכליות ולא שבתוך דשרו אף מדרבנן, דכיון דחוינן דהתירו הכתוב בפירוש לא מסתברא דיחמירו בו רבנן. ולבסוף כתב, דאף רבה ורבי יוחנן דחטטו היינו משום מידת חסידות בעלמא ומודו דמדרבנן שרי, דהא דמי לחלב שבתוך הכסלים דליכא מאן דפליג אדשמואל דשרי לגמרי.

דף צג ע"א

(א) **אלמא שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים הכא נמי שעל הכליות וכו'**. כתב הרי"ן (דף ל: מדפי הרי"ף) בשם **בעל המאור** ו**בעל התרומות**, דאיכא לדחויי ולמימר דלא דמי חלב כליות לחלב כסלים (דמיירי בהקרבת החלב ומיניה נפקא דאסור, כיון דכל חלב הקרב אסור באכילה), ואיכא למימר דווקא קרא דחלב הכסלים דייק, דאי איתא דחלב שבתוך הכסלים בעי הקרבה הוי ליה למימר "בתוך הכסלים", אבל השתא דכתיב "על הכסלים" לא קרב, כיון דכסלים גופייהו לא קרבי, אבל חלב שבתוך הכליות שמא דינו ליקרב, והא דאמר קרא שעל הכליות, לא דק, משום דממה נפשך יקרב החלב שבתוכם עמם דאינהו גופייהו קרבי. וכתב, דלא נהירא, דאם איתא להאי דיחויא לא הוי שתיק גמ' מיניה.

(ב) **גמ', בהמה בחייה פרוקי מיפרקא**. ביאר **הרא"ש** (סימן ה), דכיון שאין הכל בקיאים היכן בהמה מתפרקת בחייה, לכך נתן הרמב"ם (פ"ז ממאכלות אסורות ה"ח) סימן לדבר וכתב, דכל מקום שתמצא בו חלב תחת הבשר והבשר מקיף אותו סביבו ולא יראה עד שיקרע הבשר, הוא המקום ומותר.

(ג) **גמ', חתכיה ומלחיה אפילו לקדירה נמי שפיר דמי**. עיין **בתוס' ד"ה חתכיה**. ו**בחיידושי הריטב"א** כתב בשם **הראב"ד**, דכיון דפעמים החוטינן אדוקים בעצם, לא סגי בחתיכת הבשר, אלא ישבור גם העצם לשתיים. עוד כתב, דבעי להניח האבר כשהחתך כלפי מטה כדי שהדם יזוב ויצא.

(ד) **תוס' ד"ה חתכיה, מכלל וכו'** אלא לצלי ואפילו הכי קאמר דאסור לפי שלא חתכה. אבל **בחיידושי הריטב"א** פליג, וכתב, דבצלי שרי בכל גווני ולא בעי אפילו לחתכו, והא דקאמר אפילו לקדירה, לא דק, דדוקא בקדירה אסור, ואורחא דתלמודא בהכי.

(ה) **גמ', חמשה חוטי הוי**. כתב **בחיידושי הריטב"א** בשם **הרא"ה**, דהיינו דוקא בבהמה, אבל בעוף שרי, ותורת בשר עליהם. אבל **בחיידושי הרשב"א** כתב, דאף דעוף אסירי.

(ו) **גמ', אמר רב יהודה אמר שמואל ריש מעיא באמתא בעי גרייה**. עיין מה שפירש **רש"י ד"ה ריש מעיא**. כתב הרמב"ם (פ"ז ממאכלות אסורות ה"ט) ד"ראש המעי" היינו הסמוך לקיבה. ויש מן הגאונים שיאמר, שראש המעי היינו המעי שיצא בו הרעי שהוא סוף המעים. והראב"ד כתב, דהביאור השני העיקר. והקשו **בחיידושי הרשב"א** והריטב"א, היכי קרי לי ריש מעיא, הא סוף המעי הוא, וחלחולת הוא דמיקרי. ועיין אות הבאה.

(ז) **גמ', שם**. עיין באות הקודמת שיטת הרמב"ם. והקשה עליו **הרא"ש** (סימן ו), אמאי לא כתב דרק אמה ראשונה דדקים בעיא גרייה ותו לא. ותירץ **הכסף משנה**, דהרמב"ם סבר דאמתא אינו מלשון אמה שהיא מידת אורך,

לפרושי קאתי, והכי קאמר, דחלב בכלל דבריהם דאיירו בגיד, דכל שכן הוא, אי בגיד דלית ביה כרת לא מהימני, בחלב דחמיר דאית ביה כרת ואית ביה נמי טרחה, פשיטא דלא מיהמני. ולהכי דווקא רבי מאיר דאסר, לא בעי למיכתביה בהדיא, אבל רבנן דסברי נאמנים איירו בהדיא בחלב, דמהא דמיהמני בגיד ליכא לילף לחלב דחמיר ואית ביה טרחה.

כב) תוס' ד"ה נאמנן עליו ועל החלב, בסתם חלב איירי דחלבו של גיד שרי ר' יהודה לגמרי וכו'. כתב הראש יוסף, דתוס' אזלי לשיטתם לעיל (צב:) ד"ה גוממו, ולדידהו הוצרכו לדחוק דלא דמי פלוגתייהו דחלב לפלוגתייהו בגיד דאמרינן ביה לעיל (צב:) דאזלי לשיטתייהו, דבחלב פליגי בסברא דעלמא דלרבי מאיר כיון דחמיר דבכרת ואית ביה קצת טרחה לא מהימני, ולרבי יהודה אפילו הכי מהימני. אבל רש"י דפירש לעיל (שם) ד"ה גוממו, דאף לרבי יהודה שומן הגיד אסור מדרבנן, ודאי יפרש כפשוטו דהדא פלוגתא היא בחלב ובגיד, והכא בחלב הגיד פליגי והוי נמי לשיטתייהו, דלרבי מאיר דחלב הגיד אסור מדאורייתא ובעי חטיטה, סבר דלא מהימני, ורבי יהודה דסבר דלא אסור אלא מדרבנן ולהכי לא בעי חטיטה, מהימני.

כג) מתני', שולח אדם ירך לעובר כוכבים שגיד הנשה בתוכה. הקשה בחידושי הרשב"א, כיון דעיקר החשש אינו אלא שמא יחזור הגוי וימכרנה לישראל, כמבואר בגמ', אמאי שנה ההיתר בנכרי, לימא שולח אדם ירך לחבירו וגיד הנשה בתוכו מפני שמקומו ניכר, [וכדתני בברייתא], ונדייק דחתוכה לא, דיהיה סבור שניטל הגיד ויבוא לידי תקלה. ותיירץ, דרביתא קא משמע לן, דלא תימא לישראל אסור מפני איסור דלפני עוור, אבל לגוי דהוי לפני דלפני יהיה מותר, וכדאמרינן בעבודה זרה (יד.), קא משמע לן דהכא דהוה דבר קרוב, כודאי משוינן ליה. ועיין מה שכתבנו לקמן (צד.) אות א.

כד) רש"י ד"ה ירך, שלמה משמע. הקשה בחידושי הר"ן, מי הצריכו לרש"י לפרש הכי, הא בפשוטו אפילו אי נימא דירך משמע נמי חתוכה, מכל מקום דייק מדקתני "מפני שמקומו ניכר", דדוקא שלמה דמקומו ניכר, אבל לא חתוכה. ותיירץ בראש יוסף, דרש"י סבר דאף בחתוכה היינו יכולים לומר שמקומו ניכר

לאו לפרושי דלרבי יוחנן קאתי, אלא לאפלוגי עליה, ורבי יוחנן דאמר כזית סתמא היינו במקום אחד, והלכתא דאמרינן כזית בסתמא, משמע כרבי יוחנן דדוקא במקום אחד מלקינן עליה, וכן הוכיח מרבינו חננאל, דלא אייתי למר זוטרא. וכתב, דהרי"ף (דף לב: מדפי הרי"ף) אייתי למר זוטרא ולא נתבררה דעתו. ועיין אות הבאה.

יח) גמ', שם. עיין באות הקודמת. אמנם הרמב"ם (פ"ז ממאכלות אסורות הכ"א), "אם נמצא אחריו כזית חלב אפילו במקומות הרבה מכין אותו מכת מרדות ומעבירין אותו". והיינו כמר זוטרא. וכתב הלחם משנה דלדבריו ליתא לראיית הרשב"א (המובא באות הקודמת), משום דסבר דאית ליה למר זוטרא, דרבי יהודה דאמר כשעורה, ורבי יוחנן דקאמר בכזית, איירו לענין להלקותו ולא פליגי, דבשעורה דווקא במקום אחד לוקה, ובכזית אפילו בשנים ושלשה דוכתי לוקה, ורב פפא פליג אמר זוטרא במאי דקאמר דלקי על כשעורה במקום אחד, אף דמודה ליה במאי דקאמר דלקי על כזית אפילו בשנים או שלשה מקומות, ובגמ' פסקו כרב וכרב פפא, ועל כן כתב הרמב"ם דכזית בשנים ושלשה מקומות מכין אותו מכת מרדות, דבהא מודה רב פפא. ועיין מה שכתב במהרש"ל.

יט) גמ', שם. כתב הרמב"ם (פ"ז ממאכלות אסורות הכ"א), דטבח שנמצא אחריו קרום או חוט מלמדין אותו ומוזהרין אותו שלא יולול באיסורין, אבל נמצא אחריו חלב וכו' מעבירין אותו ומלקים אותו. וכתב המגיד משנה, דהיינו משום דאמרינן לעיל (צב:) חלב אמר רחמנא ולא חוטינן, ואינם אסורים אלא מדרבנן, ואי אף גבייהו היו מלקין ומעבירין אותו, הוי איירינן בהו הכא, לאשמועינן רבותא דאף בהו מלקין ומעבירין.

כ) גמ', והשתא דאנשויהו דלרבי יהודה מהימני. הקשה בחידושי הגרע"א, כיון דלא סבירא לן כרבי יהודה, על כרחך פסקינן כרבי מאיר, אמאי מהימנינן להו משום דאנשויהו דלרבי יהודה הא איהו אסיר משום טרחה דאית להו, ומהאי טעמא לא מהימני אף השתא.

כא) גמ', הכי קאמר אין נאמנן עליו ועל החלב. כתב התורת חיים, מדלא קאמר חסורי מחסרא והכי קתני, משמע דלא בעי לאוסופי אמתניתין אלא

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרג היומני" בעיון!!!

זמני השיעור בדרג היומני בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:30 – 10:30 בבית הכנסת שע"י 'קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ות"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (ה"ח באהבת חסד ה"כ פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Sbma@kavnaki.net

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>